

ЖИВОТВОРНИ ИСТОЧНИК

ЧАСОПИС ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ ❖ БРОЈ 51 ❖ ГОДИНА XII ❖ БОЖИЋНИ БРОЈ

ИЗДАВАЧКА
КУЋА ЕПАРХИЈЕ
ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ
„СИНАЈ“ НА 67.
МЕЂУНАРОДНОМ
БЕОГРАДСКОМ
САЈМУ КЊИГА

❖
СТАРЛИНК И ИСИХАЗАМ
– ИЛОН МАСК И СВЕТИ
ГРИГОРИЈЕ ПАЛАМА

❖
ОТАЦ СЕРАФИМ РОУЗ:
ПРАВОСЛАВНО
СХВАТАЊЕ ЕВОЛУЦИЈЕ

❖
ЛИТУРГИЈСКИ КАРАКТЕР
У ХРИСТОВИМ
ЗАПОВЈЕСТИМА
О ЉУБАВИ

❖
СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТИ:
ПРОПОВЈЕДНИК,
УЧИТЕЉ И ЕТИЧАР

❖
НЕКОЛИКО НАПОМЕНА
О СТЕЊЦИМА
НА ПРОСТОРУ ЕПАРХИЈЕ
ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ

❖
МАНАСТИР ЛОВНИЦА
– НЕУГАСИВО КАНДИЛО
КРАЉА ДРАГУТИНА

❖
СТАРАЦ ЈЕФРЕМ
АРИЗОНСКИ:
О ПРАКТИЧНОМ
МЕТОДУ УМНЕ МОЛИТВЕ

МР БОЖИ ~ ХРИСТОС СЕ РОДИ!

ISSN 2303-8411

9 772303 841000

СВЕТИ СПИРИДОН ТРИМУНТСКИ

Свети Спиридон Тримунтски рођен је крајем 3. вијека на Кипру, у побожној и скромној породици. Био је пастир, познат по својој смјерности и великој љубави према сиромашнима. Након смрти своје супруге, изабран је за епископа града Тримунта. На Првом васељенском сабору у Никеји (325. године), одлучно је бранио православну вјеру од Аријеве јереси. Његова молитва чинила је многа чуда: исцјељивао је болесне, враћао мртве у живот и заустављао природне катастрофе. Живио је једноставно, носећи скромну одјећу и дијелећи све што је имао са потребитима. После његове смрти, мошти су му постале извор исцјељења и благодати. Тијело Светог Спиридона до данас почиња нетрулежно у храму на Крфу. Посебно је познат као заштитник оних који се налазе у великим потребама.

Његов спомен слави се 25. децембра (12. децембра по јулијанском календару).

САДРЖАЈ:

РИЈЕЧ УРЕДНИКА	4
ИЗДАВАЧКА КУЋА ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ „СИНАЈ“ НА 67. МЕЂУНАРОДНОМ БЕОГРАДСКОМ САЈМУ КЊИГА	5
БОЖИЋНИ ПОСТ – <i>Фотије, Митрополит</i>	6
ЧОВЕК – БОГОЛИКА ЛИЧНОСТ - <i>Младен Јурошевић, протонамјесник</i>	7
СТАРЛИНК И ИСИХАЗАМ – ИЛОН МАСК И СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ ПАЛАМА – <i>Бојан Чечар, протођакон</i>	10
ОТАЦ СЕРАФИМ РОУЗ: ПРАВОСЛАВНО СХВАТАЊЕ ЕВОЛУЦИЈЕ	18
ЛИТУРГИЈСКИ КАРАКТЕР У ХРИСТОВИМ ЗАПОВЈЕСТИМА О ЉУБАВИ – <i>Горан Марјановић, ђакон</i>	22
СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТ: ПРОПОВЈЕДНИК, УЧИТЕЉ И ЕТИЧАР – <i>Драгана Грачанин</i>	23
ДИО ТРЕЋЕ БЕСЕДЕ СВЕТОГ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТА (О употреби и злоупотреби слободне воље)	26
ПЕТНАЕСТА БЕСЕДА СВЕТОГ СИМЕОНА НОВОГ БОГОСЛОВА	29
ПРОСИЈАЋЕ ПРАВОСЛАВЉЕ – <i>Фотије, Митрополит</i>	31
О КЊИГАМА И НАУЦИ – <i>Гаврил Стефановић Венцловић</i>	32
САМО КЊИГЕ КОЈЕ СУ НАС ОБЕЛЕЖИЛЕ ВРЕДЕЛО ЈЕ ЧИТАТИ – <i>Тајана Потерјахин</i>	34
НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О СТЕЋЦИМА НА ПРОСТОРУ ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ – <i>др Слободан Продић</i>	36
НИКОЛАЈ МАНДИЋ: МИТРОПОЛИТ ЗВОРНИЧКО -ТУЗЛАНСКИ 1892-1897 - <i>Милош Ернаут</i>	38
МАНАСТИР ЛОВНИЦА: НЕУГАСИВО КАНДИЛО КРАЉА ДРАГУТИНА – <i>Милош Ернаут</i>	40
ЗАШТО ТРЕБА ОБИЛАЗИТИ СВЕТА МЕСТА? – <i>Ана Ромашко</i>	42
ДОГМАТСКО-ЛИТУРГИЧКА УПОТРЕБА ПОСЛАНИЦЕ ЕФЕСЦИМА СВЕТОГ АПОСТОЛА ПАВЛА – <i>Јустин Теофиловић</i>	43
СТАРАЦ ЈЕФРЕМ АРИЗОНСКИ: О ПРАКТИЧНОМ МЕТОДУ УМНЕ МОЛИТВЕ	48
СЛАВА ТЕБИ БОЖЕ НАШ – <i>Фотије, Митрополит</i>	50

Излази са благословом Његовог
Високореосвештенства Митрополита
зворничко-тузланског г. ФОТИЈА

Година XII, број 51, (Божични број),
Бијељина, 2025.

Главни и одговорни уредник
протођакон Бојан Чечар

Технички уредник
протојереј-ставрофор Љубомир Самарцић

Уредништво часописа:
протојереј-ставрофор Љубомир Самарцић,
протојереј Синиша Шаренац,
протонамјесник Дражен Ракић,
протонамјесник Немања Ерак,
протођакон Бојан Чечар

Адреса уредништва:
Ул. патријарха Павла 40, 76300 Бијељина,
E-mail: casopiszivotvorniistocnik@gmail.com

Часопис излази четири пута годишње

Сарадници часописа:
протојереј-ставрофор Жељко Теофиловић,
протојереј Радмило Радовић,
протојереј Милош Зекановић,
протонамјесник Кристијан Ђокић,
протонамјесник Младен Јурошевић,
јереј Бранислав Недић,
ђакон Бојан Јокановић, јереј Давор Арнаут,
ђакон Славиша Тубин, Данијел Васић
и Маријана Чечар

**Икона „Ја сам Пастир добри“
на насловној страни рад:**
Јелене Поповић

Издавач:
Издавачка кућа
Епархије зворничко-тузланске „СИНАЈ“
Ул. патријарха Павла 40
76300 Бијељина, тел: (+387) 055-222-300
факс: (+387) 055-210-960

Лектор:
Борјана Јефтић

Тираж:
4600

РИЈЕЧ УРЕДНИКА

Драги читаоци,
Са радошћу вам представљамо Божићни број нашег часописа, који је обogaћен разноврсним текстовима посвећеним духовном узрастању, богословском промишљању и очувању културне баштине наше свете Цркве. У времену када славимо рођење Богомладенца Христа, овај број доноси текстове који нас подстичу на дубље размишљање о тајни Божићне радости и њеном значају за наш живот.

У овом броју доносимо бројне текстове. Ту је најприје текст о учешћу Издавачке куће Епархије зворничко-тузланске „Синај“ на 67. Међународном београдском сајму књига, што је још једна потврда наше посвећености ширењу православне мисли и културе. Протонамјесник Младен Јуросевић наставља свој инспи-

ративни текст из прошлог броја „Човјек – боголика личност“, позивајући нас да откријемо дубљу димензију нашег постојања у Христу.

Један од најзанимљивијих текстова овог броја је „Старлинк и исихазам – Илон Маск и Свети Григорије Палама“, у којем смо покушали да осветлимо савремене изазове у светлу православне духовности. Ђакон Горан Марјановић нас подсећа на литургијски карактер Христових заповести о љубави, док др Слободан Продић даје вриједне напомене о стећцима на простору наше Епархије, који представљају недвосмислено свједочанство постојања православног живља у овим крајевима које је брижно чувало своју вјеру, писмо и обичаје.

Не мање значајан је и текст Милоша Ернаута о митрополи-

ту Николају Мандићу, који нас враћа у славну прошлост наше Епархије, док су пјесме нашег Митрополита Фотија, као и увијек, незаобилазни украс часописа.

Са радошћу најављујемо да су у припреми и нови бројеви часописа и књига у издању Издавачке куће „Синај“, те вас позивамо да наставите да пратите наш рад и подржавате нашу мисију.

Уз срдчане жеље за миром, радошћу и благословом Божијим у вашем дому, честитамо вам празник Христовог Рођења традиционалним поздравом:

Мир Божији – Христос се роди!

Уредник Издавачке куће
Епархије зворничко-тузланске
„Синај“

Бојан Чечар, протођакон

ИЗДАВАЧКА КУЋА ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ „СИНАЈ“ НА 67. МЕЂУНАРОДНОМ БЕОГРАДСКОМ САЈМУ КЊИГА

Благословом Његовог Високопреосвештенства Митрополита зворничко-тузланског г. Фотија, Издавачка кућа Епархије зворничко-тузланске „Синај“ учествовала је на 67. Међународном београдском сајму књига. Ово је друго самостално представљање наше издавачке куће, која ове године наставља традицију започету претходне године, када је први пут наступила са сопственим штандом. Издавачка кућа „Синај“ већ седам година активно ради на објављивању дјела која промовишу православну духовност и културу. Наш издавачки опус укључује три истакнута часописа: „Животворни Источник“, епархијски мисијски часопис, са више од 50 објављених бројева, који обухвата разноврсне теме: од богословских и литургијских питања до савремених друштвених дилема.

„Боготражитељ“, часопис за средњошколце, настао кроз сарадњу ученика и њихових вјероучитеља. „Православни основац“, намијењен је ученицима основних школа. Поред часописа, Издавачка кућа „Синај“ је до сада објавила више од 70 књига, укључујући значајне наслове из области богословља, светоотачке литературе, хришћанске психологије и православне књи-

жевности. Посјетиоци овогodiшњег сајма књига могли су да пронађу дјела свјетски познатог јеромонаха оца Серафима Роуза, попут: „Душа после смрти“, „Православље и религија будућности“, „Нихилизам – коријен револуције новог доба“.

Посебну пажњу привукло је управо ово посљедње дјело, које разобличава нихилистички дух савременог друштва и подстиче читаоце на повратак апсолутној истини – Богу. Као и претходне године, међу најтраженијим издањима биле су и књиге наше игуманије Матроне Брдар: „Дај

ми своје срце“ и „Срце ми чисто сздај Боже“, као и збирке пјесама нашег Митрополита Фотија: „Песма осмом дану“, „Вечност ми треба“, „Света Софија“, „Васкрсење“ и „Из руке Божије“. Посебно интересовање владало је за „Православни буквар (бојанка за децу)“, као и за књиге, попут „Екуменизам“ Георгија Флоровског и „Чувени српски физичари“ Цвијетина Савића. Такође, посјетиоци сајма имали су прилику да се упознају са најновијим издањем четири књиге „Светог Исидора Пелусиота“, које су објављене у оквиру наше Издавачке куће.

Утисци посјетилаца били су изузетно позитивни; одушевљени су квалитетом издања, тематиком, као и приступачним цијенама. Ова подршка представља снажан подстицај да „Синај“ настави да развија свој мисијски рад, доприносећи духовној обнови нашег народа кроз нова, актуелна и инспиративна издања.

Нека овај труд буде на радост и укрепљење вијерног народа, на славу Божију и духовну наградњу.

Нека овај труд буде на радост и укрепљење вијерног народа, на славу Божију и духовну наградњу.

*Бојан Чечар, протођакон
Главни и одговорни уредник
Издавачке куће Епархије
зворничко-тузланске*

БОЖИЋНИ ПОСТ

О благословени посте,
о рајски цвete,
ти прародитеље
од пада сачува,
ти их у благодати,
ти их у бесмртности очува,
ти их у Рају у разговору
са Богом одржа,
да се Речју Божијом хране,
а не са плодом
неблагословеним,
који их из Раја удаљи
и смртним и пролазним
учини

Пост је животу повратак,
пост је рајски изданак,
кад постимо
Богу смо ближи,
постећи брату смо ближњи,
јер место за трпезом
и другом дајемо,
постом ми палог Адама
са себе свлачимо,
а постом се у
Новог Адама - Христа
облачимо

Оци пост назваше
духовном радошћу,
јер постимо
и Богу се молимо,
тако се Богу и његовом
благослову враћамо,
постом од себе
демоне одгонимо,
постимо зато браћо
и радујмо се,
јер ево, велики празник
Божић иде,
да цео свет, да сви људи
чују и виде,
да Бог у Христу
човек постаде,
да нас опет у Рај уведе

Митрополит Фотије

ЧОВЕК - БОГОЛНКА ЛИЧНОСТИ

(ДРУГИ ДЕО)

Човек је благодаћу постао по образу и подобију Божијем, други бог на земљи,¹ а да би превазишао смрт,² да би постао бог по благодати, „човек треба да усвоји начин божанског постојања“.³ Треба рећи и то, да благодат о којој је реч, у ствари, представља,⁴ збир свих божанских дарова и божанских сила, које је Богочовек Христос, даровао роду људском, извршивши помоћу њих спасење рода људског од греха, смрти и ђавола, и непрестано вршећи помоћу њих спасење сваког човека.

Благодат је, дакле, та која, како рече црквени песник: „отвара очи ума нашег да бисмо разумели јеванђелске проповеде“.⁵

Сав Богочовечански домострој спасења није друго до

„благодат Божија која спасава све људе“ (Тит 2, 11). Та благодат је по природи својој сва богочовечанска, јер је сва од Богочовека Христа, пошто је Он једини Спаситељ рода људског, и нема другог бића међу свим бићима на земљи, на небу, под земљом, које би могло бити Спаситељ роду људском. Зато што је Богочовек једини Спаситељ људи под небом, једина је и благодат која спасава – благодат богочовечанска. Ако би се све благовести које је Господ Христос донео нашем земаљском свету могле сабрати у једну Свеблаговест, онда је та Свеблаговест – благодат Господа Исуса Христа. У ствари, у тој благодати је сво Јеванђеље Богочовеково, и обратно. У Богочовековом Јеванђељу је сва благодат. Као што нема благодати ван Богочовека, тако нема Јеванђеља ван благодати. Благодат је сва јеванђелска, а Јеванђеље је сво благодатно (Кол. 1, 5–6). И једно и друго, и Јеванђеље и благодат, може се имати само јединим истинитим Богом и Господом – Богочовеком Христом (2 Тим. 1, 9–10). Отуда и целокупно хришћанство,⁶ није друго до „благодат Господа Исуса Христа“ (2 Тим. 1, 9–10).⁷

Задобијање пуноте живљења у Богу, „претпоставља остварење свих потенцијала које је човек примио од Бога као биће које носи у себи боголикост и христоликост“.⁸ Боголикост је датост људској природи, створеној по слици бесмртне божанске природе, а подобије је преднамерно и назначено од Бога као задатост човеку.⁹

То је сав посао хришћана у овом свету, да чини све чиме ће личити на Бога. Јер, истински човек је онај, који је боголик, који је богообразан, богосличан. Истински човек је само онај који је тело своје, и душу своју испунио Богом, божанским силама, и који живи Богу у овоме свету, живи ради Бога.

Човек који постоји по икони и подобију Божијем јесте саборни човек, његово „ја“ постаје саборно „ја“. „Бити личност значи да то своје постојање треба везивати за Бога, бити боголик, а то даље значи бити христолик, јер је човеку при стварању дато да буде по икони, а да по подобију постајемо према степену отворености наше природе према Богу“.¹⁰ Човек је саздан за вечни живот у Богу, које се остварује кроз његово уподобљавање Богу.¹¹

1 „Православни став је да човек јесте образ Образа“, опширније о овој теми види код: Мирко Ђ. Томасовић, *Богословско ткање на чунку облагодаћеног живота*, 35–36.

2 „Апостол Павле говори о „подобности“ са смрћу Христовом (Рим. 6, 5), али ова „подобност“ је много више него сличност. То је више него знак сећања. Значење овог „подобја“ за апостола Павла је било да у свакоме од нас, Христос мора бити „убличен“ (Гал. 4, 19). Христос је глава, а верујући су Његови удови, и Његов живот је остварен у њима“, види код: Георгије Флоровски, *Богословске студије*, 57.

3 Здравко Пено, *Догматика* (кратко изложење православне вере), Београд 2011, 142.

4 „Благодат бисмо могли окарактерисати као тајну искупљења, спасења и обожења човека и васцеле Божије творевине“, види: Мирко Ђ. Томасовић, *Богословско ткање на чунку облагодаћеног живота*, 34.

5 Молитва 9. коју православни свештеник чита на Јутрењу за време читања Шестопсалмија.

6 „Стварајући од оваплоћења једну од темељних тачака своје вере и један од основних темеља, хришћанство се појављује као придајући највише важности и вредности телу, и посвећује га најузвишенијем назначењу“, види код: Жан – Клод Ларше, *Теологија Тела*, Врњци–Требиње 2005, 55.

7 Јустин Поповић, *Тумачење посланица*

Галатима и I и II Солуњанима, 12–13.

8 Здравко Пено, *Христос – Нова Твар*, 175.

9 Атанасије Јевтић, *Свето писмо Старог завета – Књига Постања*, превод са краћим схолијама, Београд 2004, 15.

10 Здравко Пено, *Христос – Нова Твар*, 176.

11 Мирко Ђ. Томасовић, *Мелхиседек и тајна свештенства Господа Исуса Христа*,

Задобијање подобија Божијег, остварује се чувањем и испуњавањем заповести Божијих. Испуњавајући заповести, човек стаје на пут обожења, „постаје бог“. Обожење и уподобљење Христу је узрастање од земљаног до небеског човека, тј. од човека садашњег времена до савршеног човека Будућег века, „јер као што носисмо слику земљаног, тако ћемо носити и слику небеског“ (1. Кор. 15, 49). Човекова боголикост је, дакле, неостварива без Богочовека Христа, у коме постоји савршено јединство тварне и нетварне природе“.

Према православном поимању, подобије није само стање обожења, него цео пут развоја лика, човековом вољом потпомогнутом укрепљиваном Божијом благодаћу. Зато су сви древни Оци наглашавали стварност да се „лик“ развија у „подобије“, нарочито кроз врлине, које су део воље уз помоћ благодати.¹² А човековом духовном развоју нема краја и врлини нема мере. Због тога је човеку и дарован „лик Божији“ да би човек жудио за својим Прволиком, а „лик Божији“ у човеку, корен је сваког добра и предуслов, без којег човек никада не би могао да постане „богоподобен“.¹³

Крајња сврха је живот вечни. Овај живот припада препорођењу деци Божијој као наследство (Рим. 8, 17; Гал. 3, 29; 4, 7).¹⁴ „Господ нам је даровао велико достојанство, преведећи из стања оглашених у стање верних. У том смислу, апостол Павле каже: „Веран је Бог који нас је позвао у заједницу Сина његовог, Исуса Христа“ (1. Кор. 1, 9).¹⁵

Огреховљени човек је у стању да слободно прими или одбаци благодат Божију, јер се слобода и благодат Божија узајамно не супротстављају нити искључују, него заједно сапостоје у човеку, тесно сарађују и владају се достојно звања на које је човек призван (Еф. 4, 1) то јест да се обожи. А да би се обожио, осветио и спасао, неопходно је да постоји еросно – динамичка сарадња између Божије благодати и човекове слободне воље.¹⁶

Задобијање подобија Божијег,¹⁷ остварује се чувањем и испуњавањем заповести Божијих. Испуњавајући заповести, човек стаје на пут обожења, „постаје бог“. Обожење и уподобљење Христу је узрастање од земљаног до небеског човека, тј. од човека садашњег времена до савршеног човека Будућег века, „јер као што носисмо слику земљаног, тако ћемо носити и слику небеског“ (1. Кор. 15, 49). Човекова боголикост је, дакле, неостварива без Богочовека Христа, у коме постоји саврше-

но јединство тварне и нетварне природе“.¹⁸

Бог је суверен и ничим условљен, те је као такав, бескрајно изнад дешавања природе, али је истовремено присутан у њима кроз Своја дела која чини. Човек је пак, везан својом стварношћу, чињеницом свога постојања. Бог, као „нестворен“ не суочава се са овим ограничењем. Разлог онтолошке слободе Бога није у његовој природи, него у његовом начину постојања.¹⁹ Човек као личност, не жели просто да јесте, да постоји „вечно“. Он хоће нешто много више, да постоји као конкретно, јединствено и непоновљиво биће, јер „личност је толико апсолутна у својој јединствености, да не дозвољава себи самој да буде схваћена као аритметички појам, да буде употребљена као средство, макар то било и за најсветији циљ“.²⁰

Личност се у друштвеном животу релативизира и човек постаје, некад више, некад мање, но увек нужно, један корисни „објект“, персона. Но управо то и ствара трагичност личности. Данас је у свим облицима друштвеног живота, присутна снажна потрага за личним идентитетом. „Личност се не може релативизирати, а да не проузрокује реакције“.²¹

Човекова немоћ да обезбеди овај апсолутни идентитет у свету, „врхуни у смрти“.²² Смрт по-

Београд 2004, 109.

12 Мирко Ђ. Томасовић, *Нови Адам. Тајна човека у светлости библијско – литургијско – светоотачког поимања*, 76 – 77.

13 Наведено дело, 70.

14 Димитрије Стефановић, *Живот и рад апостола Павла са тумачењима његових посланица Галатима, (2) Тимотеју, Титу, и Филимону*, Београд 1926, 105.

15 Свети Кирило Јерусалимски, *Катихезе, Поуке огласитељне и тајноводствене*, Београд – Ваљево – Србиње 2001, 59.

16 Мирко Ђ. Томасовић, *Богословско ткање на чунку облагодатења живота*, 39–40.

17 „Човеков подвиг се налази у непосредној повезаности са човековим „подобием“ јер човек има задатак да „лик“ Божији у себи преобрази у „подобие“; он је то могао да постигне само уз Божију благодат и свој лични подвиг у заједници“, види: Мирко Ђ. Томасовић, *Нови Адам. Тајна човека у светлости библијско – литургијско – светоотачког поимања*, 155.

18 Здравко Пено, *Христос – Нова Твар*, 177.

19 Јован Зизјулас, *Од маске до личности*, 40–41.

20 Наведено дело, 47–48.

21 Наведено дело, 48.

22 „Конечно укидање смрти за творевину је есхатолошки догађај. Последица је општег васкрсења мртвих и другог доласка Христовог. Смрт као последњи непријатељ биће укинута васкрсењем

стаје трагична и неприхватљива само онда када човек бива схваћен као личност.²³ У природном свету „лични“ идентитет се обезбеђује рађањем деце, „надживљавањем“ родитеља у личностима деце. Међутим, ово није надживљавање личности, ово је опстанак врсте, нешто што се примећује подједнако у целом животињском царству и чиме управљају немилосрдни закони одржања врсте. Надживљавање личности као јединственог идентитета не обезбеђује се браком и рађањем деце, који се на крају показују као хранитељи смрти.²⁴ Због тога, теологија је једина која нуди онтологију која превазилази трагику смрти,²⁵ тог „последњег непријатеља“ постојања (1. Кор, 15, 26).²⁶

У личности се живот и љубав поистовећују. Личност не умире управо стога што је вољена и што воли. Изван „заједнице љубави“,²⁷ личност

губи своју јединственост.²⁸ Тајна личности као онтолошког „начела“ и „узрока“, састоји се у томе што љубав може да учини нешто јединственим. Ово управо означава „вечни живот“ који управо значи да личност може уздићи до личног достојанства чак и бездушне предмете, добровољно је да се они органски укlope у однос љубави.²⁹

вас“ (Мт. 25, 12).³⁰

Вечни опстанак и живот личности као јединствене, непоновљиве и слободне, као љубећег и љубљеног, представља квинтесенцију спасења, благовест човеку. На језику Отаца, ово се назива обожење, које значи учешће не у природи или суштини Божијој, него у његовом личном постојању.

Тако, сва творевина задобија спасење захваљујући њеном „возглављењу“, односно, љубави Оца и Сина. И обратно, осуда на вечну смрт није ништа друго до препуштање личности да се спусти до „ствари“, до апсолутне анонимности, да чује страшне речи: „не познајем

Циљ и самог спасења јесте, да се у људском постојању оствари лични живот који се остварује у Богу. Тако се спасење поистовећује са остварењем личности у човеку.

Но, зар човек није личност и без спасења? Зар није довољно то што је „човек“ да би био личност?³¹ Овде улогу добија светоотачко богословље које хоће „слику и прилику“ Божију.³²

**Младен Јурошевић,
протојером**

мртвих и оснивањем Царства Божијег“, види: Игњатије Мидић, *Проблем смрти у хришћанској онтологији*, Пожаревац 2012, 236–238.

23 Бог је „заквасио“ човека вечно живом личношћу Христовом и на тај начин му излио бесмртност“, види: Мирко Ћ. Томасовић, *Богословско ткање на чунку облагдаћеног живота*, 14.

24 Јован Зизјулас, *Од маске до личности*, 49.

25 „Свети Иринеј Лионски, као и други учитељи Цркве, сматра да је Бог допустио смрт, с једне стране – зато да зло не би постало бесмртно, а са друге – да би човека изнова саздао приликом васкрсења, а осим тога да би човеку дао прилику да се виђењем смрти покаје да би га кроз невоље искушао“, види: Јован Романидис, *Прародитељски грех*, Нови Сад 2001, 237.

26 Јован Зизјулас, *Од маске до личности*, 51–52.

27 „Љубав је по природи својој богочежњива и богоцентрична сила. Она вуче човеково срце к Богу, јер Бог је љубав (1 Јн. 4, 16). У самој ствари, љубав је и немогућа ван Бога и без Бога. Зато је Бог – „Бог љубави“ (2 Кор. 13, 11), љубави истинске, праве, свете, бесмртне, вечне. И та наша љубав је све дотле несавршена, док сва не порасте у љубав Божију,

док се не уподоби љубави Божијој. Од боголикости она мора проћи сав пут до богоподобности, јер љубав Божија је мера љубави човекове“, види: Јустин Поповић, *Тумачење посланица Галатима и I и II Солуњанима*, 244.

28 Емилијан Чарнић, *Посланице апостола Павла*, Београд 1967, 48.

29 „Љубав за апостола Павла има значење заједничарења које остварује заједница Цркве. Не ради се о неким сентименталним поривима индивидуе, него о узајамној зависности чланова Цркве у једном телу“, види: Јован Зизјулас, *Догматске теме*, 27.

30 Јован Зизјулас, *Од маске до личности*, 53–54.

31 Јован Зизјулас, *Догматске теме*, 339–340.

32 Јован Зизјулас, *Од маске до личности*, 54–55.

СТАРЛНИК И НСНХАЗАМ – ИЛОН МАСК И СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ ПАЛАМА

Ваки, иоле пажљивији посматрач, може без икаквих тешкоћа примијетити да вријеме и простор у којем живимо сваким даном све више попримају контуре дигиталног и електронског. Велика постигнућа на пољу савремених најсофистициранијих технологија, вјештачке интелигенције и интернета су напросто запљуснула пажњу људи и као такве су се суверено позиционирале на пиједесталу интересовања савременог човјека. Паметни телефони, паметни аутомобили, паметне куће и станови, паметни градови, а зашто не, на крају и паметни васколики свијет, путем немилосрдног маркетинга, имплантирани су у људску свијест као нешто што је пријеко потребно и без чега се не може. Савремени човјек доведен је до таквог нивоа зомбиране свијести, да готово ништа више критички не промишља и не процјењује, него све што му се понуди слијепо прима и граби. Од 2008. године када је Стив Џобс представио први смартфон (паметни телефон, тзв. Iphone 1. генерације) човјек је напросто упецан брзином и погодностима које савремени уређаји пружају. Руку на срце, треба признати да су они живот савременог човјека заиста олакшали: боља повезаност људи, бржа доступност информација, знања и научне литературе свим људима, у свим крајевима свијета, могућност рада преко интернета (програмерске дјелатности, курсеви страних јези-

ка, интернет купопродаја, итд.). Од те 2008. године, па до данас, тржиште паметних уређаја је доживјело праву експанзију. Из године у годину ти уређаји доживљавају новије верзије, па смо тако данас (2025.) од уређаја *Iphone 1* дошли до уређаја *Iphone 16 pro max*. Ријеч је о све јачим процесорима, све већим просторима мјереним у гигабајтима (а како ствари стоје ускоро и у терабајтима), све јачој камери и све јачим интернет сигнаlima (3ге, 4ге, а ево сада и 5ге), итд. Поставља се питање куда све то води и који је крајњи циљ те муњевите надградње перформански паметних уређаја (и да ли га уопште има). Ако погледамо вектор кретања модерне науке, одговор на ово питање би могао да буде тај да је жеља савременог човјека да све што постоји: биљке, животиње, куће, станове, градове, људе па и цијели свемир – повеже на **интернет свега**. Можда ће некоме одговор на ово питање звучати превише футуристички, али, с обзиром на то да се овај домен науке развија експоненцијалном брзином, онда та будућност није више нешто незамисливо и недодирљиво.

Међутим, идеја о повезаном и умреженом свемиру није оригинална замисао савременог човјека. Ова идеја постоји још од искона. Могуће је да је она и послужила и као несвјесна инспирација за дигитално умрежавање свега. У Светом писму дат је опис стварања свијета, у

којем се говори да је Бог створио човјека посљедњег у низу стварања и да га је поставио за господара цијеле творевине. Створио га је „према Своме лику“ (Пост. 1, 26) тј. да личи на Њега. У том првобитном свијету, све је било умрежено и повезано и то кроз **нестворену благодат Божију**, која је до свијета била спуштана и одашиљана управо кроз човјека. Остваривана је таква врста комуникације, мреже и **причешћа**, какву ниједна дигитализација ни интернет мреже овога свијета никада неће постићи. Цијела творевина је у човјеку препознала свога господара, јер се кроз њега непрестано хранила бесмртним соковима божанске силе и благодати. На тај начин је све било у хармонији и савршеном поретку. Пад првоствореног човјека, Адама, прекинуо је доток нестворене благодати Божије до човјека, а самим тим и до цијеле творевине. Тако је дошло до „одпричешћивања“, „одмрежавања“, одумирања и разбијања свега у ситне комадиће. Наступила је епоха гријеха, бола, распарчавања и смрти.

У раду који је пред нама, покушаћемо да покажемо да је **право исходиште идеје „умрежавања свега“ у ствари метафизичког и религијског поријекла, те да је ова идеја компатибилна са човјековим бићем једино ако је на овај начин, духовно, поимамо, а да је данашња тенденција умрежавања цијелог свијета кроз**

дигитализацију и интернет - њен сурогат и карикатура. Да бисмо то што успјешније урадили, овдје ћемо се позвати на два најупечатљивија репрезента једног и другог гледишта – Илона Маска и Светог Григорија Паламу, односно на оно што најтачније одсликава њихов живот и рад – на систем сателита „Старлинк“ и на познату православну монашку праксу „исихазам“.

ИЛОН МАСК – СТАРЛИНК

Иако Илон Маск није једини који данас активно ради на „умрежавању“ свега и свачега, њега узимамо као парадигму, јер је он најеклатантнији примјер савременог предузетника и „интелектуалца“ од утицаја на цијели свијет. Он је персонификација свих научно-технолошких достигнућа савременог свијета. У посљедње вријеме постао је прави „суперстар“, нарочито након куповине друштвене мреже „Твитер“.

Илон Маск (рођен 1971. године у Преторији у Јужној Африци) је бизнис магнат (или како он за себе каже „бизнис магнет“) и инвеститор. Он је оснивач, директор и главни инжењер у компанијама *SpaceX*, *Tesla Inc* и *The Boring Company*, а саоснивач у *Neuralink*-а и *OpenAI*-у; председник *Musk Foundation*-а, и онедавно, као што већ помену смо, власник једне од најпопуларнијих друштвених мрежа *Twitter*. Познате су његове аспирације за одлазак на Марс и насељавање истог. Он је уједно и најбогатија особа у 2022. години, чије се богатство, према *Forbes*-овој

листи, као и према *Bloomberg Billioners Index*-у, процјењује на око 174 милијарде долара. Његов лик и дјело су напросто преплавили све врсте медија. Куповином друштвене мреже *Твитер* постао је прави „дигитални Робин Худ“, јер се ставио на страну „народа“, а против наратива званичних, одн. „мејнстрим“ медија, који већ неколико година уназад промовишу такозвану „*woke*“ агенду. Често на свом *Твитер* налогу пра-

земаља. *SpaceX* је почео да лансира сателите у свемир од 2019. године. До септембра 2022. године Старлинк у себе укључује преко 3 000 малих сателита и то у ниској Земљиној орбити (ЛЕО орбити на око 550 километара од Земље) који комуницирају са пријемницима који се налазе на земљи. Почетком 2020. године, лансирање и кретање ових сателита могло се у вечерњим сатима видјети голим оком, на нашим просторима. *SpaceX*

Илон Маск

ви мале анкете гдје пита људе шта мисле о одређеном питању. Онда то стави на гласање и која солуција има највише гласова, Маск крунише чувеном латинском максимом „*vox populi, vox dei*“ (глас народа, глас бога). Ипак, ми ћемо се овдје позабавити једним много озбиљнијим доменом његовог занимања, а то је свакако корпорација за производњу свемирских летјелица, лансера и направа за сателитску комуникацију – *SpaceX*. У оквиру *SpaceX*-а, налази се и *Старлинк*.

Старлинк је интернет констелација сателита, која за сада интернет мрежом покрива до 40

планира да лансира око 12 000 оваквих сателита са могућом екстензијом до 42 000 сателита. До јуна 2022. године *Старлинк* пружа интернет за око 500 000 потрошача. Познато је да се ови сателити, од 2022. године, користе и у ратним дејствима у Украјини. Илон Маск је омогућио да се путем ових сателита у реалном времену прати кретање руске војске и да се о томе обавјештава украјинска војска. Циљ *Старлинка* је био да до 2024. године постане глобални провајдер интернета, тј. да не постоји више ни један једини кутак на земљи у којем се неће моћи приступити ње-

говој 5Г интернет мрежи¹. Процјењује да ће снага овог интернета износити до 150 мегабита у секунди. Осим интернета за мобилне телефоне, Старлинк ће обезбјеђивати интернет и за самоуправљајуће електричне аутомобиле² из друге Маскове фирме *Tesla inc.* По свему судећи, Старлинк ће бити увезан и са једним од можда најконтроверзнијих Маскових достигнућа – **Неуралинком**. Неуралинк је неуротехнолошка компанија која се бави развојем компјутерских направа, које ће бити могуће имплантирати директно у људски мозак. Ради се о својеврсној симбиози човјека и машине, која пријети да измијени свијет какав познајемо.

Како ће то све да функционише? На званичном сајту Неуралинка³ можемо прочитати следеће: „Познато је да у људском мозгу постоји 86 милијарди неурона и да они шаљу и примају информације. Иако постоје различити типови неурона, они се генерално гледано могу поделити на три дела: **дендрит** који прима сигнал, ћелијско тијело **сома** које израчунава сигнал, и **аксон** који одашиље сигнал. Неурони нашег мозга се повезују један са другим да би слали и примали сигнале кроз аксон-дендритске везе зване **синапсе**. Неурони комуницирају кроз електричне сигнале. Акциони потенцијали изази-

вају синапсе да ослобађају неуротрансмитере. Ови мали молекули се везују за рецепторе на дендритима, отварајући канале који узрокују да струја тече кроз неуронску мембрану. Када неурон прими „праву“ комбинацију спациотемпоралног синап-

Свети Серафим Саровски и Мотовилов

тичког инпута, он онда покреће акциони потенцијал. Ми смо у стању да снимамо електричне сигнале у мозгу, тако што ставимо електроде близу неурона како бисмо детектовали акциони потенцијал. Снимање са многих неурона нам омогућава да декодирамо информације које представљају те ћелије. На пример, у деловима мозга који су повезани са кретањем, неурони

представљају намераване покрете. У мозгу постоје неурони који носе информације о свему што видимо, осећамо, додирујемо или мислимо. **Наш циљ је да направимо у потпуности уградиву, козметички невидљиву компјутерску нараву повезану на мозак (BCI= brain-computing interface) која ће вам омогућити да контролишете компјутер или мобилну нараву где год да одете.** Нити микронске скале би биле убачене у област мозга која контролише кретање. Свака нит садржи много електрода које повезује са имплантом званом „Link“ (Веза). Циљ је, дакле, директна веза између мозга и технологије коју свакодневно користимо. Иако је иницијална намера била да се кроз ову технологију помогне људима са парализом, да постану независни од помоћи других људи, ове направе се тренутно праве тако да једног дана људима дају способност да комуницирају лакше кроз текстуалне поруке или разговарају, да истражују на интернету,

или да се креативно изразе на неки други начин.“⁴ „Link“ је само почетак када су у питању компјутерске направе које се уграђују у мозак (BCI). Како се ова технологија буде развијала, у Неуралинку намјеравају да повећају канале комуникације са мозгом, како би допрли до што више предјела у мозгу и новим облицима неуронске

1 <https://www.starlink.com/technology>

2 <https://www.tesla.com/>

3 <https://neuralink.com/>

4 <https://neuralink.com/>

информације. Они вјерују да ова технологија има потенцијал који би омогућио лијечење широког спектра неуролошких потешкоћа, враћање сензорних и моторичких функција, а можда прошири и начин на који ми долазимо у интеракцију једни са другима и како доживљавамо свијет око себе.⁵ Илон Маск је чак изјавио да ће он себи уградити ову направу чим буде спремна.⁶

Као што видимо, Неуралинк се наводно прави како би послужило у медицинске сврхе. Међутим, већ дуже времена у научном свијету се говори о томе, како у будућности, главни задатак медицине неће бити само лијечење болесних људи, већ надградња здравих у „полубогове“⁷. **Та надградња би се могла кретати у три правца: путем биолошког инжињеринга, путем киборг-инжињеринга и путем инжињеринга неорганских бића**⁸. По свему судећи Неуралинк је само један корак који нас, полако, али сигурно, води ка тој надградњи.

Ако се којим случајем оствари успјех у повезивању мозга, као најсложенијег људског органа, и компјутерске направе повезане на интернет, то ће онда значити да ће и са сваким другим органом у људском тијелу моћи да се уради исто. Познат је велики заједнички рад љекара и инжењера у циљу производње бионичких тј. вјештачких органа. Бионичке руке, ноге, бубрези, срце, простата,

јетра и други органи ускоро би могли да постану доступни широким народним масама. Ко зна, можда ће уградње ових органа покривати и здравствено осигурање. А ако се то спроведе на људима, онда више прека нема. Све ће бити увезано у један јединствени систем протока интернет података, тј. у интернет свега (енг. *internet of all things*). Њиме ће руководити веома моћан алгоритам вјештачке интелигенције. Све, значи све: „наша тијела, наравно, али и аутомобили на улици, фрижидери у кухињама, кокоши у кокошињцима и дрвеће у џунгли – све треба да буде повезано на интернет свега. Фрижидер ће надгледати број јаја у својој фиоци и обавјештавати кокошињац када је потребна нова испорука. Аутомобили ће разговарати једни с другима, а дрвеће слати извјештаје о временским приликама и нивоу угљен-диоксида⁹. Према неким предвиђањима, ниједан дјелић свемира неће остати неповезан с том великом мрежом живота. **Старлинк, Неуралинк, паметни аутомобили, куће градови, бионички органи, све су то само кораци који нас воде ка овом дигиталном кошмару.** Квази-религија која ће сама да изникне из оваквих научних подухвата зваће се „датаизам“¹⁰ (енг. *data* – податак). Свемоћни алгоритам ће кроз интернет увезаност цијелог свијета у реалном времену да скупља податке о свему и свачему и да их похрањује у гигантску базу података познату као *cloud* („облак“). На тај начин доћи ће се до имортализације људи. Све

о нама ће бити ту похрањено – од рођења па до смрти. И сами смо свједоци да дигитализација полако улази у све поре нашег друштва. Од *e-beba* (дигиталних сертификата који се већ дијеле у нашим породицима) електронских здравствених књижица, електронских дневника и књижица у школама, па све до дигиталних вакциналних сертификата. Чини се да су ово први кораци у циљу почетка прикупљања огромне количине података о свакоме од нас.

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ ПАЛАМА – ИСИХАЗАМ

Нема никакве сумње да је савремени човјек направио заиста велики искорак када су у питању најсофистицираније информационе технологије. По свему судећи, тај напредак ће се и даље кретати све брже и брже. Циљ нашег рада је у томе да покажемо како је цијели овај научни напредак заправо посљедица сурогаћења и окретања наглавачке Божијег Промисла, Смисла, односно Логоса. Наспрам Божијег Промисла, Смисла или Логоса, постављен је најзлатнији кумир кога су људске руке икада створиле - вјештачка интелигенција. Она преузима улогу Божијег сурогата као вјештачки промисао, вјештачки смисао и вјештачки логос. Да бисмо показали како идеја о „увезивању цијелог свијета“ није ништа ново, већ да тај појам постоји још од настанка свијета, овдје ћемо се позвати на учење једног од највећих Светих отаца Православне Цркве – Светог Григорија Паламе.

Свети Григорије Палама

5 Исто.

6 <https://www.cnn.com/2022/12/01/elon-musks-neuralink-makes-big-claims-but-experts-are-skeptical-.html>

7 Јувал Ноа Харари, „*Ното Deus (кратка историја сутрашњице)*“, Лагуна, Београд 2018, стр. 428.

8 Исто, стр. 60–61.

9 Исто, стр. 468–469.

10 Исто, стр. 467.

(1296–1359) био је солунски архиепископ, истакнути православни богослов и бранитељ свештене монашке традиције – **исихазма**. Он води поријекло из једне племићке малоазијске породице, која је припадала вишем службеничком слоју Византијског царства. Замонашио се на Светој Гори када је имао 21 годину. Неколико година касније, саградио је себи келију у једном сеоцету код Верије и живио је строгим испосничким животом око 5 година, окружен десетином других пустињака.

Био је исихаста и велики дио живота је провео у потпуном ћутању. Боравио је 5 дана у току седмице сам у својој келији, одакле је излазио само суботом и недељом, када би ишао у манастир Лавру на Богослужења. 1331. године вратио се на Свету Гору и посветио се контемплативном животу у исихији (мировању, ћутању и молитвеном тиховању). Када је настао спор по питању отпујби Варлаама, монаси су се обратили Григорију Палами да узме у одбрану њихову ствар. Палама пише

бројна дјела у којима брани исихасте, тврдећи да познање или „виђење“ Бога јесте чин искуства. Најпознатије дјело Светог Григорија у којем је до кољена потукао Варлаамову аргументацију су „Тријаде у одбрану свештених исихаста“. Ту Свети Григорије Палама објашњава да је преображењска свјетлост била нестворена, као одговор Варлааму који је, богохулно, тврдио да је преображењска свјетлост коју су апостоли видјели на гори Тавор, била ство-

рена, самим тим што је њима било могуће да је виде. Апостоли су били у стању да преображењску свјетлост виде својим створеним очима, будући да су и сами постали причасници те свјетлости, те су се и њихове очи преобразиле и оспособиле за њено гледање, објашњава нам Свети Григорије. Он се упокојио 1359. године у Солуну. Православна Црква га 1368. године канонизује за свеца. Његове мошти се чувају у истоименој цркви у Солуну.

Управо ова нестворена свјет-

Свети Григорије Палама

лост или благодат Божија, јесте сила која увезује „све и свја“, и доводи у најорганскију могућу везу са Богом, другим бићима и са цијелим универзумом. Човјек је биће заједнице јер је и створен „по лику“ Тројичног Бога. Свети Григорије каже да се то показало приликом стварања првог човјека Адама као и приликом његовог пресаздавања у Христу. Приликом стварања првог човјека, у Светом Писму читамо, да се Света Тројица консултује са Самом Собом

и каже: „Да начинимо човјека по својему образу и подобију“. „Стварајући у Адаму нашу природу, откривајући и дајући човјеку живоначалног Духа удахнувши га у њега, упоредо је открио и тројичност испостаси стваралачког Божанства, док су све остале творевине саздане једном ријечју Логоса и Оца који говори. Тако је и сада при пресаздавању наше природе у Христу, откривши се са пренебеских висина и силазећи на Њега док се крштавао у Јордану, Дух Свети открио и тајну најузвишеније и свемогуће Тројице. Човјек је једино биће које је саздано по лику Тројичног Бога. Чувствене и бесловесне животиње посједују само животворни дух, али он није способан да постоји сам по себи, при чему уопште не посједују ни ум, ни разум тј. ријеч (λόγος). Бића која су у потпуности изнад чувственог, тј. архангели и ангели, као умна и словесна бића (разумна) будући да посједују ум и разум (ријеч, логос), не посједују животворни дух с обзиром

на то да немају тијело које би тај дух оживотворавао. **Будући, дакле, да човјек посједује ум, разум (ријеч) и животворни дух који оживотворава тијело, једино је он образ троипостасне природе.**¹¹ Човјек је дакле једна врста сабрања (συνδρομῆ) цјелокупне творевине, будући да је заједничар свих и свега¹². Наши прародитељи Адам и Ева

11 Свети Григорије Палама, *Господе, просвети таму моју – Сабране беседе*, Образ Светачки, Београд 2005, стр. 500–501.

12 Радовић, А., *Тајна Свете Тројице по Светом Григорију Палами*, Манастир Острог 2006, стр. 45.

су прије пада заиста то и били. Цијели универзум – како духовна тако и материјална природа се кроз нестворену благодат сабирао у њима и тако узносио до Бога. „Адам је прије престапа био заједничар тог божанског озарења и свјетлости, будући заиста одјевен као у неку свечану одежду славе, не бијаше наг нити се стидио што је наг, него украшен бјеше неупоредиво више, да је и описати немогуће, од оних којих сада на себи носе дијадеме украшене мноштвом злата и драгог камења“¹³. Иако је човјек ову могућност сабрања – заједничарења са цјелокупном творевином изгубио након „првородног гријеха“ и избацивања из раја, ту нам могућност враћа Господ наш Исус Христос. Управо, на гори Тавор за вријеме Свога Преображења „ову нашу природу, усљед престапа, срамотно обнажену од овог божанског блистања и свјетлости, Логос Божији је, помиловавши и по човјекољубљу примивши, изабраним међу Ученицима на Тавору показао поново и у још већој мјери одјевену у ту божанску светозарност, него што је некада била, и јасно представио какви ћемо ми, који вјерујемо у Њега и задобијемо у Њему савршенство, бити у будућем вијеку“¹⁴. **Виђење ове свјетлости је и сједињење. Пошто се у свјетлости види свјетлост, и онај који види свјетлост, пребива у сличној свјетлости и одвојивши се од свега другог, (ум који види свјетлост) и сам у цјелости постаје свјетлост и уподобљава се томе што види, боље рећи несмјешано се сје-**

13 Свети Григорије Палама, Сабране беседе, стр. 143

14 Исто, стр. 143.

дињује са њом, пошто и сам јесте свјетлост и види свјетлост посредством свјетлости. Па ако погледа себе, види свјетлост, ако погледа у то што види, и то је свјетлост; а ако погледа оно кроз шта види, и то је свјетлост; сједињење је, дакле, у томе да све то јесте једно, тако да онај који види свјетлост, не може разликовати ни то што види, ни шта је то што види, осим тога што сам јесте свјетлост и што види свјетлост другачијом од свјетлости што постоји“¹⁵ (овоземаљске свјетлости)¹⁶. Сједињење са овом, нествореном божанском свјетлошћу, јесте управо увезивање свега у универзуму, све постаје једно, све постаје та нестворена свјетлост. Главни проводник нестворене божанске благодати до свих осталих створења јесте човјек. Он се тако, на најбољи могући начин уподобљава Светој Тројици. Као што Света Тројица сабира све у себе, тако сада и човјек, будући слика Свете Тројице, благодаћу Божијом постаје извор сабирања и увезивања цијеле Божије творевине и довођења исте у хармонију са Богом, човјеком и са самом собом.

НЕСТВОРЕНА БЛАГОДАТ БОЖИЈА, СВЕТЕ ТАЈНЕ И СВЕТИТЕЉИ ИСИХАСТИ

Ово опитовање нестворене благодати Божије која увезује све, није само пука флоскула или неки реликт прошлости, већ је оно и данас доступно сви-

15 Свети Григорије Палама, *Слова у одрбану светих исихаста*, Беседа, Нови Сад 2012, стр. 355–356.

16 Прим. Б. Ч.

ма онима који то зажеле у свето-тајинском животу Православне Цркве. Свете тајне Крштења, Миропомазања и Причешћа јесу управо путеви којим човјек може да дође до нестворене благодати Божије тј. до Живога Бога. На тај начин, он поново постаје оно што је одувијек и требао да буде – проводник нестворене Божије благодати до васколиког универзума тј. цар и свештеник. *Сва природа дрхти и чека да се јаве синови Божији* (Рим. 8, 19). **Светитељи Православне Цркве су управо ти синови који су се сјединили са Богом кроз Његову нестворену благодат, па су је онда даље одаслали на друге људе и на цијелу Божију творевину. Они су живи доказ да је Бог Жив и да нествореном благодаћу својом, кроз човјека, као кроз какав инструмент (предајник) увезује цијели свијет у једно. Сви велики светитељи и подвижници Православе Цркве су живјели у духу исихазма. Навешћемо примјер чувеног руског светитеља Светог Серафима Саровског, који се у потпуности сјединио са нествореном благодаћу Божијом. Познато је да је ту нестворену свјетлост божанског Духа учинио видљивом свом пријатељу, тада чувеном сибирском велепосједнику Николају Мотовилову. Према писању Мотовилова то се десило на следећи начин: „Тада ме отац Серафим веома снажно ухвати за рамена и рече ми: – Ми смо обојица сада, баћушка, у Духу Божијем, и ја и ти....Зашто гледаш у мене? На то ја одговорих: – Не могу баћушка, да вас гледам, јер се из ваших очију муње лију. Ваше лице постало је свјетлије од сунца, а моје**

очи копне од бола. Отац Серафим рече: – **Немој се плашити, Ваше богољубље, и Ви сами сте сада постали свијетли, као и ја. И Ви сте сада у пуноћи Духа Божијег, иначе Вам не би било могуће ни да мене видите таквим.** И приклони к мени своју главу, па ми тихо на ухо каза: – Благодарите Господу Богу за неизречену милост Његову према Вама. Ви сте видјели да се ја још нисам био ни прекрстио, него сам се само мислено у срцу своме помолио Господу Богу и унутра у себи изрекао: Господе, удостој га да јасно и **тјелесним очима** види силазак Духа Твојега, којег удостојаваш слуге Своје онда када благоволиш да се јавиш у свјетлости величанства славе Своје! И, ето, баћушка, Господ је магновено испунио смирену молбу убогога Серафима!....Како, дакле, да му обојица не благодаримо на овоме Његовом неизрецивом дару? Ни великим пустињацима, баћушка, Господ Бог не јавља тако милост Своју увијек. Ова благодат Божија благоизвољела је утјешити скрушено срце ваше као чедољубива мајка, и то на заузимање саме Мајке Божије... Зашто ме, баћушћка, не погледасте у очи? Просто погледајте, не бојте се – Господ је с нама! – Послије ових ријечи ја погледах у његово лице, и тада ме спопаде још већи страх и трепет дивотни! **Замислите – у срцу сунца, најсјактавијем блиставилу његових подневних луча, лице човјека, који са вама разговара!** Ви видите покрете његових усана, изразе његових очију који се мијења, чујете његов глас, осјећате да вас неко рукама држи за рамена, али не само да не видите те руке, него не ви-

дите ни сами себе, нити прилику саговорника свога – ништа осим засљепљујуће свјетлости која се разлива на даљину од неколикохвати свуда око нас и обасјава јарким бљеском својим и сњезну пољану, и сњезне пахуљице што су одозго засипале и мене и великог Старца. Може ли се уопште и замислити стање у коме сам се ја тада налазио?! – Шта, дакле, осјећате сада? – упита ме о. Серафим. – Нешто изванредно лијепо – рекох ја. – Но, како то лијепо? Шта заправо осјећате? – **Осјећам такву тишину и мир у души својој да то никаквим ријечима не могу да изразим!**¹⁷ Будући да је Свети Серафим био преиспуњен нествореном благодаћу Божијом, цијела природа око њега се и сама напајала соковима те благодати. Познато је да су му се клањале и дивље звјери. На иконама Свети Серафим се често слика са великом медведом, који је долазио код њега у келију. Слично искуство имамо и код једног савременог исихасте, Светог старца Пајсија Светогорца. Према једном његовом свједочанству, он се молио цијеле ноћи до јутра и „у цик зоре, дакле, појави се – шта да ти кажем, то се не може описати, не може се ријечима исказати – некаква свјетлост, која потиче из твоје унутрашњости и цијелог те обухвата. Иако си уморан од клечања и од цјелоноћне борбе, осјетиш такву лакоћу, као некакво сунце које није споља, него из твоје унутрашњости и држи те у тој неизрецивој, тој неизмјерној радости и милини. Свануло је, изашао сам напоље, почео сам да радим своје ручодјеље – био сам столар, а то

стање бескрајног мира и радости трајало је и даље. А сунце, оно земаљско, које је изашло у међувремену, изгледало је тако безначајно и мало у поређењу са сунцем које се родило у мени. Три дана и три ноћи живио сам тако и морао сам да се присиљавам да поједем нешто“¹⁸. Једне друге прилике старац је испричао сљедеће искуство: „Десило се једном да сам отишао на три мјесеца, а тамо куда сам отишао, све то вријеме нисам имао прилике да видим људско лице. Послије три мјесеца нисам знао који је дан, колико је времена прошло, који је празник био оног дана.“¹⁹ Чувени старац Порфирије Кавсокалитит, такође, је имао слична искуства. Он каже: „**Духоносац**, што значи човјек који у себи има Духа Божијег, пази на све крај чега пролази. Он је сав око, сав чуло мириса. Сва су му чула жива, али жива, али жива Духом Божијим. Он је другачији. Он све види и све чује; Види птице, камен, лептира... Када некуд пролази, осјећа све око себе, на примјер мирис који однекуд допире. Живи у свему: у лептирима, у пчелама... Благодат му даје да има усредсређену пажњу или дар запажања. Он жели да буде у заједници са свиме што постоји. Ово сам доживио када ме је (нестворена)²⁰ благодат посјетила у Светој Гори. Сјећам се славуја како је напињао своје грло међу дрвећем, са крилима забаченим унатраг, да би пјевао са што више снаге.“²¹

18 Свети старац Пајсије, *Чувајте душу*, Образ Светачки, Београд 2006, стр. 6.

19 Исто, стр. 6.

20 Прим. Б.Ч.

21 *Живот и поуке старца Порфирија Кавсокалитита*, Беседа, Нови Сад 2005, стр. 458–459.

ИСИХАЗАМ, А НЕ СТАРЛИНК – СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ, А НЕ ИЛОН МАСК

Потребан нам је један православно идеал живота – исихастички идеал. Као што се Свети Григорије Палама успротивио Варлаамовом схватању појма благодати Божије, тако исто и ми данас имамо задатак да укажемо на опасност опскурног експериментисања у погледу органског повезивања човјека и технологије. Не треба очекивати да ће нас цијели свијет чути и схватити. Међутим, људи који припадају Православној Цркви би требало добро да се замисле. Може се, без икаквог претјеривања рећи да је Варлаам и био претеча данашњег техноцентричног свијета. Када се у обзир узму критике које му спочитава Свети Григорије, а које се прије свега односе на Варлаамово поимање Таворске свјетлости као материјалне, и на његово уздање у световну науку (филозофију) као начин богопознања, јасно је да је он класични представник западног схоластичког духа. Западни схоластичизам, на индиректан начин је и узрок појаве ратоборног атеизма на западу, а самим тим и материјализма и нихилизма. Цијела западна мисао од тренутка одвајања од Православне Цркве, све више је тонула у схоластичизам, рационализам, атеизам, материјализам и нихилизам. Одбацивши могућност сједињења створеног човјека

са нествореном благодаћу Божијом, Варлаам, а и цијели Запад се поклонили људском разуму. Најцитиранија особа на Западу у то вријеме нису били свети оци већ Аристотел. Као природна посљедица једне такве кретње науке на западу, врло брзо се завршило у атеизму, материјализму и нихилизму. Запавши у овакав духовни ћорсокак, западни човјек је одбацио Бога и све своје умне и физичке силе подредио проналаску спасења у науци. Посљедњи домет кретње западног научног ума, и његове потребе да материјално уреди свијет, јесте управо техноцентризам, тј. информационе и дигиталне технологије. То би био онај свијет о којем је говорио Достојевски у свом дјелу „Записи из подземља“, а који он још назива и „кристални дворца“. То би био свијет „без суза“ који је заснован по математичком принципу $2+2=4$. У њему би свега било у изобиљу. Било би свега, осим слободе. Ако преведемо ово на савремени дигитални језик, све што постоји било би увезано на „интернет свега“, а „дигиталним крвотоком“ таквог свијета би циркулисао и управљао „свемоћни алгоритам“ који би непрестано бринуо о томе да све буде беспрекорно. Проблем настаје у моменту када се увиди да у таквом свијету не би било слободе. А слобода је највећи дар који човјек посједује.

Нарочито треба бити опрезан, јер ова најновија технолошка достигнућа, врло лако могу

да буду оно о чему се говори у Светом Писму – припрема за примање жиг звјери. „И учини све, мале и велике, богате и сиромашне, слободњаке и робове, да им даду жиг на десној руци њиховој или на челу њиховом. Да нико не може купити ни продати, осим ко има жиг, име звјери или број њена имена.“ (Отк. 13, 16–17). Као што смо у раду видјели, када је у питању Старлинк, Неуралинк, бионички органи, без устезања се говори о физичком сједињењу човјека и технологије.

С друге стране, знајући све ово, ми, Православни хришћани, не бисмо смјели гурати главу као ној у пијесак, већ бисмо морали будно отворити очи и пажљиво пратити шта се све догађа на пољу науке и технике. Ако тако будемо радили, онда ћемо на вријеме имати спреман одговор на изазове који се пред нас буду постављали. У раду смо настојали да покажемо, да ми Православни хришћани имамо и те како моћно оружје за борбу која престоји. Православни исихазам би требао бити наш свети пут, наша звијезда водила, а уједно и наша порука савременом свијету, који стоји над техноцентричним и технолатријским амбисом, да постоји излаз и алтернатива. Тај излаз и та алтернатива јесте, управо, исихастичко сједињење са Богом кроз нестворену благодат Његову.

Бојан Чечар, протођакон

ПОСТАЊЕ, СТВАРАЊЕ И РАНИ ЧОВЕК ОТАЦ СЕРАФИМ РОУЗ: ПРАВОСЛАВНО СХВАТАЊЕ ЕВОЛУЦИЈЕ

(Писмо Александру Каломиросу)

Наука и Божанско откривење

Који је извор наших истинских знања о првствореном свету и по чему се он разликује од науке? Откуд св. Григорије Синаит зна шта се догађало са зрелим воћем у Рају, и зашто природне науке то не могу да открију? Пошто волите Свете Оце, онда мислим да већ знате одговор на ово питање. Свеједно, сâм ћу на ово дати одговор који није заснован на мојим умовањима, већ на неоспорном ауторитету једног од Светих Отаца, веома узвишеног духовног живота, преп. Исака Сиријског, који је, на основу сопственог опита, говорио о узношењу душе к Богу. Описујући како се душа усхићује при размишљању о будућем веку нетрулежности, преп. Исак Сиријски пише: „И одавде се (она) већ узноси својим умом ка ономе што је претходило стварању света, када није било никакве твари, ни неба, ни земље, ни ангела, нити ичега што је после постало, и ка ономе како је Бог, искључиво по благовољењу Своме, одједном увео све из небића у биће, и свака ствар је пред Њега стала у свом савршенству“ (Беседа 21. по руском, тј. Беседа 85, по грчком издању). Ето видите, св. Григорије Синаит и други Свети Оци веома дубоког духовног живота су, у стањима Божанског созерцања које надилази оквире природног знања, били узношени до

виђења првствореног света. Сам св. Григорије тврди да су „осам главних предмета созерцања“ у стању савршене молитве следећи:

1. Бог,
2. Природа и поредак умних сила,
3. Састав видљивих ствари,
4. Домострој силаска Логосовог,
5. Свеопште васкрсење,
6. Страшни Други Христов долазак,
7. Вечна мука, и
8. Царство Небеско (Главе о заповестима и догматима, 130).

Зашто је св. Григорије Синаит „састав видљивих ствари“, прикључио предметима Божанског созерцања који припадају сфери богословских знања, а не науци? Није ли због тога што постоји и такав аспект и стање творевине који се налази ван сфере научних знања, а који може да се сагледа искључиво благодатним созерцањем, Божијим, којим је и сам преп. Исак Сиријски сагледао Божију творевину? Предмети ових созерцања се, како учи св. Григорије, „јасно... созерцавају и признају од стране оних којима је благодатно дата потпуно чистота ума“. (Исто) На другом месту преп. Исак Сиријски јасно описује разлику између природног знања и вере која узводи к созерцању.

„Знање (природно знање

– прим. прев.) је врхунац природе и чува је у сваком погледу. А вера савршава усхођење које надилази природу. Знање се не усхићује да пропусти до себе оно што је за природу рушилачко, него бежи од тога; а вера без тешкоћа то дозвољава и каже: „**На лава и на аспиду наступаћеш и газићеш лавића и змаја**“ (Пс. 91, 13)... Многи су по вери улазили у огањ, зауздавали огњену силу, и недирнути пролазили посред њега, и по површини мора ходили као по копну. А све ово је изнад природе, и противно путевима сазнања, и показује да је оно празно у свим путевима и законима својим. Видиш ли како знање чува границе природе? А видиш ли како вера надилази природу и тамо крчи пут свом усхођењу? Начини (природног) сазнавања су пет хиљада година, можда мало мање, а можда више од тога, управљали светом, и човек никако није могао да подигне главу своју од земље и да позна силу Творца Свога све док није засијала наша вера, ослободивши нас од таме земаљског делања и сујетног потчињавања после узалудног блуђења ума. Па и сада, када смо стекли тихо море и непотрошиву ризницу (Премудрости), опет смо склони да, блудећи, радије одлазимо на изворчиће (земаљске мудрости). Нема знања које није оскудно, ма како се оно богатило. А богатства вере не могу да стану ни

Ако, пак, желимо да сазнамо истину, онда треба да – свугде тамо где између Књиге Постања и савремене философије постоји сукоб – прихватимо учење Светих Отаца и одбацимо лажна мњења философа. Но, свет је толико заражен испразном савременом философијом, која се издаје за науку, да је јако мало чак и православних који желе или се труде да се непристрасно удубе у овај проблем, да открију шта је то чему нас, у ствари, уче Свети Оци, а онда и да прихвате светоотачко учење, чак и онда када оно изгледа као потпуни апсурд у очима таштог мудровања овога света.

на земљу ни на небо“ (Слово 25).

Сад схватате у чему је суштина спора између светоотачког схватања Књиге Постања и еволуционистичког учења, које се труди да схвати тајне Божијег стварања помоћу природног знања и световне философије, чак и не допуштајући могућност да у тајнама Божијега стварања постоји нешто што надилази та знања. С друге стране, Књига Постања је повест о Божијем стварању, коју је, у Божанском созерцању, видео пророк Мојсије, а што касније потврђују својим опитом и Свети Оци. И мада је богооткривено знање изнад природног, ми, ипак, знамо да не може бити противречности између истинског Откривења и истинског природног знања. Али зато може да дође до сукоба између Откривења и људске философије, која је по правилу погрешна. Према томе, нема несклада између знања о стварању света које је дато у Књизи Постања како је тумаче Свети Оци, и истинитих знања о створеном свету до којих долази савремена наука кроз истраживање; али, наравно, постоји неразрешив сукоб између знања датог у Књизи Постања и испразних философских спекулација савремених научника, непросвећених вером у погледу стања света током шест дана стварања.

Ако, пак, желимо да сазнамо истину, онда треба да – свугде тамо где између Књиге Постања и савремене философије постоји сукоб – прихватимо учење Светих Отаца и одбацимо лажна мњења философа. Но, свет је толико заражен испразном савременом философијом, која се издаје за науку, да је јако мало чак и православних који желе или се труде да се непристрасно удубе у овај проблем, да открију шта је то чему нас, у ствари, уче Свети Оци, а онда и да прихвате светоотачко учење, чак и онда када оно изгледа као потпуни апсурд у очима таштог мудровања овога света.

Што се тиче истинског светоотачког виђења првоствореног света, мислим да сам Вам указао на довољно тих виђења, која се, на први поглед, чине „чуднима“ за православног хришћанина чије је схватање Књиге Постања помућено савременом научном философијом. „Најчудније“ је, вероватно, то што су Свети Оци сам текст Светога Писма схватили „онако како је написано“, и што нам сами они не дозвољавају да Свето Писмо тумачимо „слободно“ нити алегорично. Многи „савремени образовани“ православци су навикли да овакво тумачење доводе у везу са протестантским фундаментализмом, јер се плаше да ће их надмени философи науке смат-

рати „наивнима“. Но, јасно је, са једне стране, колико је истинско светоотачко тумачење дубље од тумачења (протестантских) фундаменталиста који нису ни чули за Божанско созерцање и чије се тумачење (Светога Писма) само понекад и случајно подударе са светоотачким; а, са друге стране, колико је светоотачко тумачење дубље од тумачења које некритички прихвата спекулације савремене философије као тобожње „истинско знање“.

Савремени православни хришћанин може да схвати како се непропадљивост првоствореног света налази ван компетенција научних истраживања ако размотри чињеницу непропадљивости онакву каква се пројављује кроз Божије деловање чак у нашем данашњем пропадљивом свету. Не можемо наћи јаснију пројаву те непропадљивости него код Пресвете Богородице Којој певамо: „**Без истрљенија Бога Слова рождшују, сушчују Богородицу Тја величајем**“ („Која непорочно Бога Слова роди, уистину Богородицу, ми Те величамо“). Богородични наших православних богослужења су препуни овог учења.

Св. Јован Дамаскин указује да се у два погледа ова „непропадљивост“ надилази законе природе: „...Што је рођено без оца, то је изнад природних закона рађања... а што је без бола, то је изнад закона рађања“ (Тачно изложење православне вере, гл. IV, 14). Шта да одговори православни хришћанин када савремени безбожници, под утицајем савремене натуралистичке философије, инсистирају на томе да

је таква „непропадљивост“ немогућа и захтева да хришћани верују само у оно што се може доказати или посматрати научно? Зар он не треба да се држи своје вере, која је богооткривено знање, без обзира на „науку“ и њену философију, а да таквим псевдонаучницима одговори да ту непропадљивост он зна и схвата управо као натприродно дело Божије. Зашто бисмо се онда колебали у погледу вере у (богооткривену) истину о стању творевине пре Адамовог пада, ако смо се већ уверили да, како нас Свети Оци уче, постоји и оно што се налази ван компетенција научних истраживања или знања? Онај који прихвата еволуционистичко учење о стању творевине пре Адамовог престапа и који, тиме, одбацује светоотачко учење, само припрема како сопствену тако и душе других (православних хришћана) за прихватање еволуционистичке и других псевдонаучних теорија и о многим другим аспектима православног учења.

Ми данас чујемо многе православне свештенике који нам говоре: „Наша вера у Христа не зависи од тога како тумачимо Књигу Постања. Можеш да верујеш како хоћеш...“ Али, зар је то могуће да наш немар у схватању једног дела Божијег Откривења (који је, узгред буди речено, тесно повезан са Христом, Другим Адамом, Који се и оваплотио

да би нас обновио у првобитно стање) не доведе до немарног схватања свеколиког учења Православне Цркве? Св. Јован Златоусти сигурно са разлогом доводи у тесну везу правилно и строго тумачење Светог Писма (конкретно Књиге Постања) са правилношћу догмата који су неопходни за наше спасење. Говорећи алегоријски о онима који тумаче Књигу Постања, он пише:

„Али молим вас да не слушате те људе, да оградимо наш слух од њих, да верујмо Божанском Писму и, следећи оно што је у њему речено, да се трудимо да сачувамо у својим душама здраве догмате, као и да водимо правилан живот, да би живот сведочио о догматима и догмати давали животу чврстину... Ако ми... живећи добро, не будемо поштовали праве догмате, нећемо ништа стећи за своје спасење. Ако хоћемо да се избавимо од пакла и задобијемо Царство, треба да се украсимо и једним и другим – и правилношћу догмата и строгошћу живота“ (Омилије на Књигу Постања, XIII). Ту је још једно питање које се може поставити, а тиче се стања првоствореног света: „Шта је са тим ‘милионима година’ постојања света,

које наука ‘познаје као чињеницу’? Моје писмо је већ предуго, и ја овде не могу да разматрам то питање. Али ако хоћете, у другом писму ћу га размотрити, укључујући и „радио-угљенички метод“ (Ц14) и друге „апсолутне“ методе датирања, навести Вам мишљења светски признатих научника и показати да тих „милион година“, такође, уопште нису „чињеница“, већ опет философија. Те идеје није било све док људи, под утицајем натуралистичке философије, нису почели да верују у еволуцију; ако је, пак, еволуција истина, онда и свет мора да је стар милионе година (а пошто еволуцију никад нико није могао да „посматра“, онда она може само да се замисли једино под претпоставком да су безбројни милиони година изазвали процесе, који су исувише „мали“ да би их савремени научници посматрали). Ако то питање истражите објективно и непристрасно, одвајајући истинске доказе од претпоставки и философије, мислим да ћете увидети да нема фактичких података који би нас непобитно навели да сматрамо да је Земља старија од 7500 година. Погледи на ово у потпуности зависе од одређеног философског става према проблему постанка света.

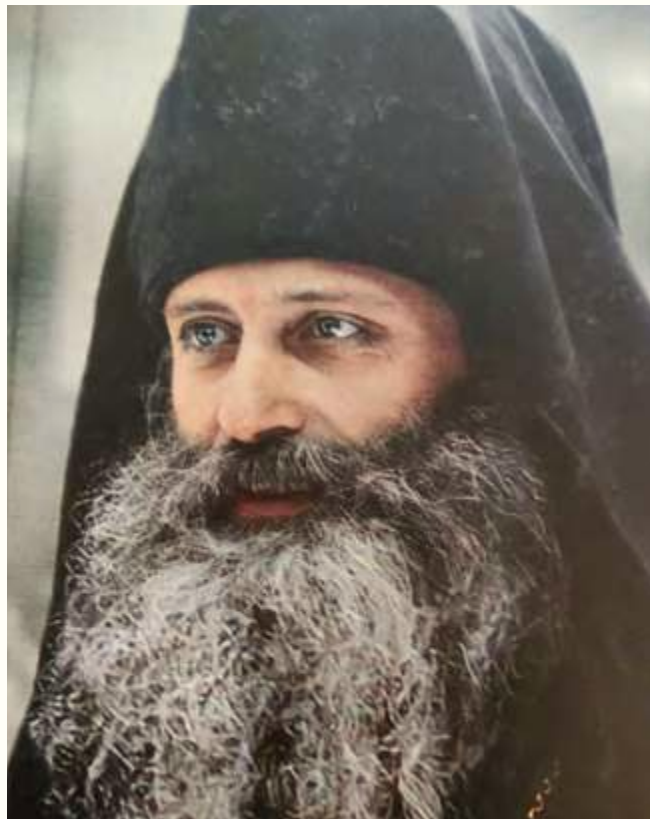
Завршавајући овај кратки преглед светоотачког учења о првоствореном свету, не видим ништа боље од тога да испишем Божанске речи оног од Светих Отаца, који је толико засијао у молитви да је постао

трећи кога цела Православна Црква назива „Богословом“. То је Свети Симеон Нови Богослов. У свом четрдесет петом Слову он, из светоотачког Предања и, вероватно, из сопственог искуства, казује следеће:

„Бог је у почетку, пре него што је насадио Рај и дао га првоствореним људима, за пет дана створио земљу и све што је на њој, небо и све што је на њему, а шестог дана створио је Адама и поставио га за господара и цара свега видљивог. Рај тада још увек није постојао. Али тај свет беше од Бога као некакав рај, иако материјалан и опажајан. Њега даде Бог Адаму и његовим потомцима... **„И насади Господ Бог врт у Едему на Истоку. И учини Господ Бог те никоше из земље свакојака дрвета лепа за гледање и добра за јело”** (1. Мојс. 2, 9), и са разним плодовима који се никад нису кварили и стално су рађали, који су увек били свежи и слатки и причињавали првоствореним (људима) велико задовољство и пријатност. Јер је било потребно причињавати и непропадљиво насладошћење телима првостворених (људи) која су била непропадљива... Адам је био створен са непропадљивим телом, али материјалним, које још није било и духовно, и био постављен од стране Творца Бога за бесмртног цара непропадљивог света, не само раја већ и свега што је постојало под Небесима... (После престапа Адамовог) Бог није проклео Рај... већ је про-

клео сав остатак земље који је, такође, био непропадљив и доносио плода сам од себе... Онај који је постао пропадљив и смртан због кршења заповести по правди је требало да живи на пропадљивој земљи и да се храни пропадљивом храном... Онда су и сва створења, када су видела да је Адам изгнан из Раја, престала, као преступнику, да му се покоравaju... Али Бог

Отац Срафим Роуз

је... задржао сва та створења Својом силом и, по доброту и милости Својој, није дозволио да се одмах устреме против човека и наредио је да му се и даље покоравaju, и да, поставши пропадљива, (и даље) служе пропадљивоме човеку ради кога су и створена, да би се – када се човек опет обнови и постане духован, непропадљив и бесмртан – и сва твар која му је потчињена и служи му, ослободила ропства, обновила се заједно са њим

и постала непропадљива и као духовна...

Не доличи телима људским да се обуку у славу васкрсења и постану непропадљива пре него што сва твар буде обновљена. И, као што на почетку, најпре сва твар би створена непропадљивом, а онда из ње би узет и створен човек, тако опет треба најпре сва твар да постане непропадљива, а тек онда да се обнове и непропадљива постану пропадљива тела људска, да опет постане цели човек непропадљив и духован, и да обитава у непропадљивом, вечном и духовном обиталишту... Видиш ли да је сва та твар у почетку била непропадљива и да ју је Бог створио (да бива) у рајском стању? Али пошто је, по Божијем допуштењу, била подвргнута пропадању, покорила се људској сујети. Схвати, такође, и то како ће се прославити и засијати сва твар у будућем веку. Јер када се она обнови, онда неће бити опет онаква каква је била створена у по-

четку. Већ ће бити онаква какво ће, по речи Божанскога Павла, бити наше тело... Сва твар, по вољи Божијој, после свеопштег васкрсења неће бити онаква каква је била створена вештаствена (материјална) и опажајна, већ ће бити преобликована да би постала некакво невештаствено (нематеријално) и духовно обиталиште изнад свих чула“. Има ли јаснијег учења о стању првоствореног света пре Адамовог престапа?

ЛИТУРГИЈСКИ КАРАКТЕР У ХРИСТОВНИМ ЗАПОВЈЕСТИМА О ЉУБАВИ

Христове заповијести о љубави представљају суштину Његовог учења и основ хришћанског етоса. У средишту Христовог учења стоји двоједна заповијест: „Љуби Господа Бога својега, свим срцем својим, свом душом својом и свом мишљу својом“ и „Љуби ближњега својега као самога себе“ (Мт. 22, 37-39). Ове заповијести нису само морална упутства и принципи, норме, већ представљају литургијски начин живота, који човјека усмјерава ка заједници са Богом и ближњима. Заповијест о љубави према Богу: „Љуби Господа Бога својега, свим срцем својим, свом душом својом и свом мишљу својом“ (Мт. 22, 37), подразумева окретање цјелокупног бића човјековог ка Богу. Ова љубав се најдјелатније изражава на Светој литургији, кроз учествовање у Светој евхаристији гдје се изграђује заједница љубави, у којој вјерујући постају једно тијело причешћујући се Светим даровима, тијелом и крвљу Господњом. У исто вријеме, Христова заповијест о љубави према ближњима „Љуби ближњега својега као самога себе“ (Мт. 22, 39) подразумева свакодневни однос према ближњима кроз милосрђе, праштање и бригу за потребите. У Светој литургији ова љубав постаје дјелатна кроз заједничко причешћивање. Сви чланови црквене заједнице, без обзира на друштвени статус, препознају се као ближњи

међусобно и иконе Божије. Света литургија, као жила куцавица хришћанског живота, јесте пројава љубави, љубави према Богу и ближњима, које се сликовито и најјасније остварује кроз богослужење Цркве и заједничко учествовање у животу Цркве.

Евхаристија (благодарење) као централни моменат Свете литургије обједињује нас са Христом и уједињује нас са нашим ближњима. Христова заповијест о љубави према ближњем тако добија своје пуно схватање управо кроз Свету литургију, у сабрању, гдје се сви препознајемо као браћа и сестре у Христу.

Љубав према Богу нераскидиво је везана са љубављу према ближњима. Свети апостол и јеванђелист Јован у својој посланици пише: „Ко не љуби брата својега, којег види, како може љубити Бога, којег не види?“ (1. Јн. 4, 20) Ове ријечи се конкретно у литургијс-

ком животу прожимају кроз заједничку молитву, служење и благодарење. Христове заповијести о љубави нису теорија, већ животна стварност која се дешава свакодневно у односу према ближњима.

Света литургија нас учи да љубав није пасивна, већ један

дјелатни чин саможртвене љубави у служењу другоме. Као што и Христос себе предаде за живот свијета, тако и ми треба да будемо спремни на службу ближњима, стављајући потребе ближњих изнад својих. Господ Исус Христос је сам извор и пуноћа љубави. Његов живот, страдање и васкрсење откривају суштину љубави као жртве за ближњега. Христос не само да заповиједи љубав него је и савршено испуњава. У Светом писму Новог завјета можемо прочитати: „Нема веће љубави од ове: да ко живот свој положи за пријатеље своје“ (Јн. 15, 13). Евхаристија је срж литургијског живота и врхунац за-

Света литургија нас учи да љубав није пасивна, већ један дјелатни чин саможртвене љубави у служењу другоме. Као што и Христос себе предаде за живот свијета, тако и ми треба да будемо спремни на службу ближњима, стављајући потребе ближњих изнад својих. Господ Исус Христос је сам извор и пуноћа љубави.

повијести о љубави. Она нас учи да је љубав неодвојива од жртве. У Евхаристији Христос приноси Себе за живот свијета, показујући да љубав подразумијева даривање. Учешће у Светој литургији није индивидуални чин спасења, већ активно учешће у заједници љубави, у Цркви.

Закон љубави у Христовим заповијестима, своје пуно значење добијају у дјелатном чину

причешћивања Тијелом и Крвљу Господњом, гдје вјерници постају једно са Њим, али и једно међусобно, што показује заједничку одговорност у спасењу ближњих.

Послање Цркве да свијету открије љубав Божију, најјасније се огледа из дјелатности које извиру из богослужења Цркве, у мисионарском раду, у бризи о потребитима, пастирској бризи итд.

Литургијски карактер Христових заповијести о љубави према Богу и ближњима откривају дубоку повезаност између богослужења Цркве и живота вјерујућих. Љубав према Богу и ближњима је конкретна и дјелатна, која се најпотпуније изражава кроз Свету литургију. Учествујући у литургијском животу, човјек постаје способан да живи љубав Христову свакодневно. Само кроз литургијски начин живота, љубав према Богу и ближњима постаје истински дјелатна, свједочећи присуство Царства Божијег сада и овдје међу људима.

Горан Марјановић, ђакон

СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТ ПРОПОВЈЕДНИК, УЧИТЕЉ И ЕТИЧАР

„Овај живот је борилиште, вежбалиште и борба, топоница и место где се кали врлина.“¹

Свети Јован Златоуст, познат као један од највећих проповједника у историји Цркве, трудећи се да живи узвишеним моралним животом и посветивши се у потпуности изучавању најузвишеније философије – хришћанске философије, с правом је назван петим јеванђелистом. У чину свештенослужитеља и епископа, као и у улози проповједника, учитеља, богослова и егзегете живе Ријечи Божије неуморно је радио на духовном, а самим тим и на човјековом моралном препороду. Његове богонадахнуте ријечи и хумана

дјелатност и данас нам указују на пут спасења и обожења, који води у живот вјечни.

Одлучан да живи у духу хришћанске философије личним примјером је показао да је човјеку могуће одбацити робовање материјалном и са усрдношћу прихватити служење Божијој Ријечи. Желећи да приведе народ спознаји истинских добара, ојачан и учвршћен у вјери, ступио је у сурову животну свакодневицу спреман да се подвизава усред свјетског метежа и да духовно благо, које је стекао дугим подвигом подијели са својим народом. Тако је он започео обнову човјековог духовног

и моралног живота, дјелатност која се са његовом смрћу не завршава, већ наставља да живи и до данас кроз његове богонадахнуте ријечи и да приводи душе покајању и духовном препороду.

Када се након подвижничког живота у Антиохијским горама вратио међу свој народ, дочекала га је велика духовна и морална посрнулоост људског рода. То огреховљено стање људских душа подстакло га је да крене путем проповједника и учитеља. Да се на овај подухват одлучио искључиво да би поучио и посавјетовао сваку обољелу душу потврђују и његове ријечи: „Мој

¹ Св. Јован Златоусти, *Слава Господу за све*, Образ светачки, Београд 2006, стр. 78.

Златоуст увијек наглашава да је потребно цијелом својом душом узети се за Христа, јер се само Његовом силом може задобити, очувати и умножити свака врлина и избјећи порок, као нешто што је супротно врлини. Да је човјеку немогуће доћи до успјеха без Божије помоћи, он потврђује и ријечима псалмопојца Давида: „Јер не задобише земље својим мачем, нити им мишица њихова поможе, већ Твоја десница и Твоја мишица и свјетлост лица Твојега“.

циљ, међутим, није да кажем много тога и да се удалим, већ да све што вам кажем с пажњом примите, да бисте од тога задобили духовну корист.², као и ријечи: „Ја хоћу да вас поучим, а не једноставно да се покажем.“³

Освртом на античку књижевност може се, такође, увидјети да су људи од пера, као и они којима је дата снага ријечи, тај дар од Бога им дат користили не само да би

приказали и описали одређене догађаје, већ првенствено да би поучили. То се да примјетити почевши од Хомерових епова, као и Хесиодових спјегова, затим дјела хеленског трагичара Есхила, римског историчара Тит Ливија и бројних других, који су имали за циљ да својим дјелима првенствено поуче народ, па тек онда да одређене догађаје сачувају од заборавља.

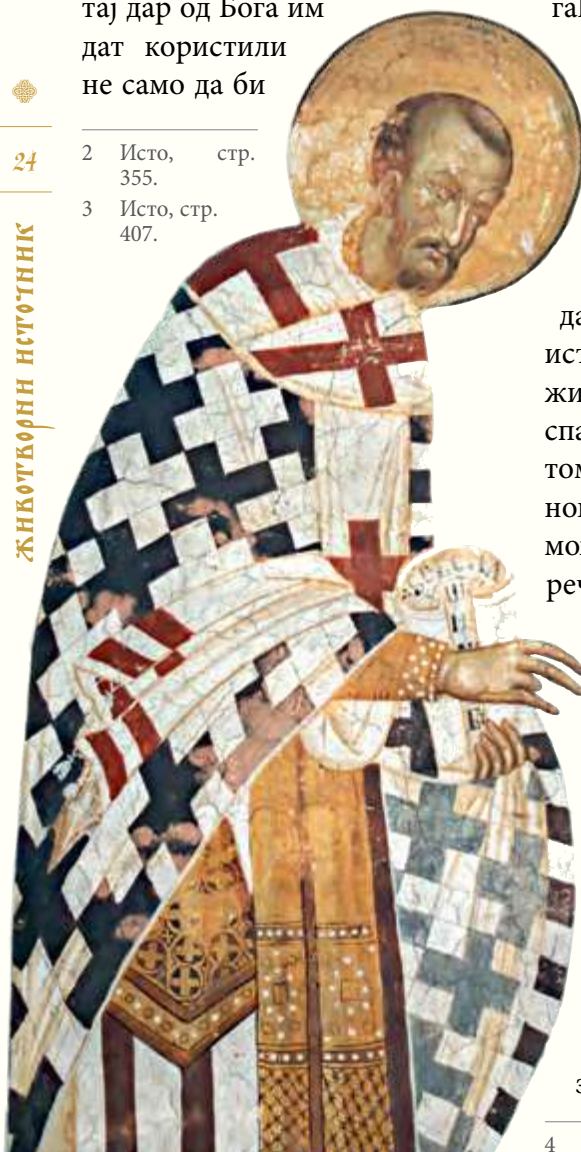
Тако је Златоуст започевши своју проповијед, уједно започео и своју педагошку праксу, чиме је начинио нераскидиву спону између њега као проповједника и педагога са циљем, да приведе човјека спознаји истинских добара и врлинског живота уједно га приводећи спасењу. Колика га је жеља ка томе водила и колико је ревновао за спасењем сваке душе може се увидјети на основу реченог: „Спреман сам да пролијем своју крв, само да бих спречио твој грех. Мене не интересује мржња, мене не интересује рат, мене интересује само једно, а то је напредовање мојих слушаца“.⁴

Свакако да ове ријечи уједно указују не његово неописиво човјекољубље, због којег је попут самог Господа Исуса Христа ходећи земљом жалио људски род,

који је увијек био и остао непокоран и гледајући како народ срља у пропаст говорио: „Горко оплакујући незнање, које је обузело људске душе и најгушћу таму која ју је прекрила, желео бих да пронађем неко узвишено место са кога бих мога да видим читав људски род. Желео бих да имам глас, који би одјекнуо по свим крајевима и дошао до свих који живе на земљи, да бих затим могао да станем и да објавим речи Давидове: Синови људски, докле ћете бити тешкосрдни? Зашто љубите сујету и тражите лаж?“⁵

Поводећи се за својим јединим узорима, Господом Исусом Христом и Његовим апостолима, Златоуст је своју мисију обављао слободном ријечју. На то указује и отац Георгије Флоровски када каже: „Пастирско служење Свети Златоуст је схватио пре свега као учитељско служење, као служење речју“.⁶ Зашто се одлучио да слободном ријечју пали људски род, приводећи покајању и духовном препороду, Златоуст објашњава на следећи начин: „Реч отворено проистиче, али укоренивши се у савести сваког човека она на скривен начин, неприметан начин, твори исцељење, тако да се често догађа да врати здравље и пре него што је болест откривена“.⁷

„Задатак моралног преваспитавања друштва и народа Златоусту се чинио најпречим“⁸, како

2 Исто, стр. 355.
3 Исто, стр. 407.

4 Исто, стр. 198.

5 Св. Јован Златоуст, *Слава Господу за све*, Образ светачки, Београд 2006, стр. 517–518.
6 Георгије Флоровски, *Источни Оци IV века*, Братство св. Симеон Мироточиви, Врњачка Бања, 2003, стр. 326.
7 Св. Јован Златоуст, *Слава Господу за све*, Образ светачки, Београд 2006, стр. 534.
8 Георгије Флоровски, *Источни Оци IV века*, Братство св. Симеон Мироточиви, Врњачка Бања, 2003, стр. 322.

увиђа отац Георгије Флоровски. Налазећи се усред људског метежа Златоуст се свакодневно суочавао са човјековом духовном огољеношћу, са немаром и бестидношћу душа, које су збациле са себе одежде врлине и одрекле се Истине. Дубоко ганут тиме он започиње своју етичку проповијед. Наиме, у античком грчко-римском свијету врлина је заузимала посебно и кључно мјесто. Она је била неизоставна у епској и лирској поезији, а нарочито у философији. Хеленски пјесник Пиндар познат је по томе да је често говорио о врлини, као највећем добру, истичући пет основних људских врлина: *разборитост, праведност, обазривост, мудрост и умјереност*, наглашавајући да су оне резултат човјекове истинске побожности. Тиме уједно указује на значај саме вјере у човјековом животу или боље речено на значај човјекове свијести о божанској надмоћи.

И сам свјестан тога, Златоуст је настојао да ослабљену човјекову душу првенствено приведе Христу припремајући је тако за постизање сваке врлине. Свакако да се треба осврнути и на чињеницу да се свакодневно срећемо са људима, који су обдарени одређеним врлинама, а да нису утемељени у вјери. Врлина је првенствено дар Божији, а дарови су различити и сваки човјек посједује неки од Божијих дарова. Са доласком на овај свијет, човјек већ у себи носи одређени дар или врлину, док неке од њих опет стичемо кроз живот. Значи, човјек је саздан као врлинско биће, али је неопходно да тај дати нам дар или врлину, првенствено препознамо, умножимо, његујемо и искористимо на наше спасење. То је тешко постићи или готов немогуће без познања Бога, као извора свакога добра. Због тога се Златоуст у својим бесједама непрестано освртао на Свето Писмо, а нарочито на Нови Завјет наглашавајући његову важност: „Читање васцелог богонадахнутог Писма доноси брижљивим познање благочешћа. Међутим, поштовања достојно еванђелско Писмо најважније је међу узвишеним учењима, јер су изреке садржане у њему речи најузвишенијег Цара“.⁹

Златоуст увијек наглашава да је потребно цијелом својом душом везати се за Христа, јер се само Његовом силом може задобити, очувати и умножити свака врлина и избјећи порок, као нешто што је супротно врлини. Да је човјеку немогуће доћи до успјеха без Божије помоћи, он потврђује и ријечима псалмопојца Давида: „Јер не задобише земље својим мачем, нити им мишица њихова поможе, већ Твоја

ЖИВОТВОРНИ ИСТОЧНИК

Часопис наше епархије,
тај извор духовне ријечи,
могао би се назвати и молитвеник,
јер душу напаја
и са Господом спаја.

Благословом митрополита Фотија
четири пута годишње излази,
да би се стадо Христово
кроз њега поучило,
да би знало коме прилази,
да се не би од вјере одлучило
у овом времену, када се неописиво зло
као тешко бреме на људе сручило.

Текстови различитог садржаја
са циљем истицања праве вјере,
то је оно што их спаја,
указују на пут којим је потребно ићи,
ако желимо у Царство Небеско стићи.

Од поетског опуса митрополита Фотија,
преко неизоставних руских духовника
до дешавања везаних за садашњи вијек,
души се даје као лијек,
души без које човјек не би био човјек.

Ево нас у сусрету са још једним издањем,
са тим кроз човјека Божијим здањем,
да не бисмо остали у тами и незнању,
већ да бисмо живјели у духовном созерцању.

⁹ Св. Јован Златоуст, *Слава Господу за све*, Образ светачки, Београд 2006, стр. 516.

десница и Твоја мишица и свјетлост лица Твојега“.¹⁰

Дакле, да бисмо тријумфовали у борби против зла, потребна нам је сила Христова, а да би нас се та сила дотакла, потребно је да се ми најприје дотакнемо Тијела Христовог тј. Цркве. Зашто је човјеку потребно да се увијек држи Цркве, као Тијела Христовог Златоуст објашњава описујући њену снагу: „Када је нападају, она побеђује. Када јој постављају замке, она тријумфује. Када је вређају, она бива још сјајнија. Када је позлеђују, она не подлеже ранама“.¹¹Глава Цркве је Сам Христос и самим тим њу је немогуће побједити, на шта је опет Сам Господ указао говорећи: „Сазидаћу Цркву своју и врата пакла је неће надвладати“.¹² Црквени живот за човјека свакако представља живот у Светим Христовим Тајнама,

10 Пс. 44; 3.

11 Св. Јован Златоуст, *Слава Господу за све*, Образ светачки, Београд 2006, стр. 196.

12 Мт. 16, 18.

које су нам дате ради очишћења, обожења и спасења. Свакако да је неопходно да човјек то истински осјети, спозна и примјењује, те да се придржава тога као јединог спасоносног пута, који води ка сваком добру и вјечном животу.

У Светом Писму је написано: „Јер нико не омрзну кад на своје тијело, већ га храни и грије као Господ Цркву.“¹³ Да би човјек нахранио и загријао своје тијело, довољна су му овоземаљска добра, али да би нахранио и загријао душу, потребан је сам Живи Господ, који је глава Тијела тј. Цркве. Тако, дакле, задобијамо благодат без које сила људске врлине сама по себи није довољна да душу лишену благодати приведе савршенству.

Дакле, свети Златоуст нас учи да је неопходно, првенствено подићи темеље истинске вјере у Живога Бога, да бисмо онда могли наставити градњу вр-

13 Еф. 5, 29.

линског живота, чија је круна савршена љубав према Богу и ближњем. Свјестан тога свети Златоуст је исцрпно радио на зидању тог камена темељца у животу сваког појединца трудећи се да поред ријечи послужи и личним примјером. Свакако да његова проповијед и педагогија не би ни имале смисла и успјеха да се није трудио да сам испуни оно чему је друге поучавао потврђујући то сљедећим ријечима: „Зато што је за усрдно бављење беседништвом потребна морална чистота, док моралној чистоти није неопходно стицање красноречивости. Може се бити целомудрен и без тог знања, али никада нико неће стећи беседничку моћ ако не буде имао добро владање и ако време буде трошио на пороке и раскалашност“.¹⁴

Драгана Грачанин

14 Св. Јован Златоуст, *Слава Господу за све*, Образ светачки, Београд 2006, стр. 272.

БЕСЈЕДА

ДНО ТРЕЋЕ БЕСЕДЕ СВЕТОГ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТА О УПОТРЕБИ И ЗЛОУПОТРЕБИ СЛОБОДНЕ ВОЉЕ

Прекјуче, за вашу љубав, започесмо беседе о ђаволу. Други су, пак, прекјуче, док је овде започињана беседа, седећи у позориштима посматрали светковање ђаволу, они су учествовали у песмама прељубничким, ви сте заједничарили у слушању ствари духовних, они су кусали скверну ђаволску, а ви се наситисте миомира духовног. А ко их је пустио да одлутају? Ко их је одвојио од светога

стада? Да их ђаво није преварио? А како вас није преварио? Исти сте људи, и ви и они, мислим по природи; исту душу имате и ви и они, исте жеље имате, оне по природи, како, дакле, нисте на истом ви и они? Но, пошто вама и њима нису исти слободни избори воље, због тога су они у обмани, а ви сте изван обмане. Не говорим то ослобађајући опет ђавола оптужби, него настојећи да вас

ослободим сагрешења. **Ђаво је неваљао, то и ја признајем, али је неваљао себи, не нама ако будемо трезвени;** таква је, наиме, природа зла, оно је погубно онима који га себи стичу, а врлина насупрот, она може да користи не само онима који је себи стичу, него и ближњима. А да би ти знао да онај који је зао јесте себи зао, а који је добар – јесте добар и другима, наводим ти сведочанство из

Прича. *Дете, вели, ако поставиш зао, сам ћеш трпети зла, а ако будеш мудар, бићеш мудар и себи и ближњему* (Приче 9, 12). Прелестише се у театрима, али ви се не преластисте. **То је демонстрација најважније ствари, јасан доказ и непобитна рачуница да је свуда главни слободни избор воље.** Ти се сам користи тим начином доказивања; ако видиш човека који живи у злу, доказаног у сваком неваљалству, како баца кривицу на Промисао Божији и говори да је Бог нашу природу препустио нужности усуда и судбине и тиранији демона, и у свему са себе скида кривицу и преноси је на Творца и Онога који о свему промишља, запуши му уста, не речју, него делом, показавши да други раб Божији живи у врлини и пристојности. Нема потребе за дугим беседама, нема потребе за замршеним извођењем доказа, нити силогизмима; доказ бива посредством дела. Кажи му: „И ти си раб Божији, и он је раб Божији, и ти си човек, и он је човек, у истом свету живиш, под истим небом једеш исту храну, како то да ти живиш у неваљалству, а он у врлини?“ Због тога је Бог и допустио да неваљали буду помешани са добрима, и није неваљалима дао једну земљу, а добре настанио у другу, него је помешао ове са онима, чинећи многу корист. Добри се, наиме, показују изврснији када се, налазећи се међу онима који их спречавају да исправно живе и који их вуку ка неваљалству,

чврсто држе врлине. Јер *треба и подвајања да буду међу вама, како би они честити међу вама постали видљивији* (уп. 1. Кор. 11, 19). Није ли, дакле, неваљалце оставио у свету и зато да би добри више заблистали. Видиш ли колика је то корист? Али не корист од неваљалаца, него од

мужевности добрих. Због тога се дивимо Ноју не само што је био савршен, него што је сачувао врлину у поколењу оном развраћеном и неваљалом, кад није имао пример врлине, када су га сви позивали на неваљалство, а он дође до потпуне супротности онима, као неки путник који путем ходи насупрот јурњавом ношеном великом мноштву. Због тога није напросто казано: *Ноје праведни, савршени*, него је придодано: *у поколењу његовом* (уп. 1. Мојс. 6, 9), у оном развраће-

ном, изгубљеном, кад не беше никакве бриге о врлини. Добрима, дакле, то беше корист од неваљалих; а тако и стабла од супротног ветра бивају снажнија. А и неваљали имају користи од измешаности са добрима, устручавају се, стиде, црвене од њих, па ако и не одступе од зла, ипак, дрзну се да учине оно што чине потајно. А није мала ствар не показивати безакоње слободно; јер живот ових других (тј. добрих) постаје судија њихове злоће. Чуј, наиме, шта они кажу о праведнику: *Тежак нам је и кад га гледамо* (Прем. 2, 15). А није незнатан почетак исправљања то што их гризе присуство (добрих), да их, наиме, није гризао призор праведника, не би узвикнули те речи; а грижа, и устручавање, и савест од присуства онога није мала сметња употреби неваљалства са бестидношћу. Виде ли колика

је корист и добрима од неваљалих, и неваљалима од добрих? Због тога их Бог није раздвојио, него их је оставио помешане.

Иста та реч, дакле, важи и о ђаволу. Он је њега и оставио да буде овде зато да би те учинио снажнијим, да борца учини блиставијим, да бојне награде буду веће. А кад неко буде говорио: Због чега је Бог оставио ђавола? Ево ове речи му казуј: трезвенима и онима који пазе он не само да не штети, него им још и доноси корист, не својом вољом, јер је она зла, него по

Чуј, дакле, шта ученицима говори Христос: Царство Небеско је слично жени, која узевши квасац стави га на шири копање брашна (уп. Мт. 13, 33). Праведници имају моћ коју и квасац, да оне неваљале преокрену ка сопственој каквоти. Него, праведници су малобројни – и квасца је, наиме, мало; то, међутим, што га је мало не штети тесту, него та маленост сво брашно према себи измени посредством моћи коју има у себи. Тако и моћ праведника, она нема снагу у количини, него у благодати Духа.

храбрости њиховој, јер су се неваљалством његовим послужили како треба. Будући да је он на Јова ударио не зато да га учини блиставијим, него да му подметне ногу, због тога је он неваљао, због те такве воље и избора; па ипак, он нимало не нашкоди овоме праведнику, него Јов још и више доби од те борбе, што, дакле, и показасмо: те и демон показа неваљалство, и праведник показа мужевност. Али, кажеш, и обара многе; услед слабости њихове, не услед властите снаге; јер и то се већ показало на многима. Исправи, дакле, себи вољу и никада и ни од кога нећеш претрпети штету, него ћеш се окористити највећим добрима не само од добрих, него и од неваљалих. **Због тога је, као што сам претходно казао, Бог оставио људе да живе једни са другима, а понајпре добре са неваљалима, како би они и њих привели властитој врлини.** Чуј, дакле, шта ученицима говори Христос: Царство Небеско је слично жени, која узевши квасац стави га на шири копање брашна (уп. Мт. 13, 33). Праведници имају моћ коју и квасац, да оне неваљале преокрену ка сопственој каквоти. **Него, праведници су малобројни – и квасца је, наиме, мало; то, међутим, што га је мало не штети тесту, него та маленост сво брашно пре-**

ма себи измени посредством моћи коју има у себи. Тако и моћ праведника, она нема снагу у количини, него у благодати Духа. Дванаест је било апостола, видиш ли како мали квасац? Читава икумена беше у безверју, видиш ли колико је то тесто? Оних Дванаесторица, међутим, читаву ту икумену окренуше према себи. Квасац и тесто су исте природе, али не исте каквоте; због тога је Бог међу праведницима оставио неваљале, како би, као што су исте природе са праведнима, постали и истог избора воље. Тога се присетите, тиме затворите уста лакомисленима, распуснима, немарнима, онима који оклевају пред напорима врлине, који осуђују заједничкога Господа. Сагрешо си, вели Писмо, смири се, не домећи друго теже сагрешење; сагрешити то није толико страшно, колико (је страшно) — после греха осуђивати Господа.

Упознај узрок греха, и ништа друго нећеш пронаћи него тебе који си сагрешо. Свуда је потребан слободан избор; показао сам вам то не на голим мислима, него на слугама Божијим вама сличним који живе у свету овом. Таквим доказом се и сам послужи, тако ће судити и заједнички нам Господар: научите тај начин доказивања, и нико вас неће моћи

завести силогизмима. Неко се дао на блуд? Покажи му другога који живи целомудрено. Неко је похотљив и граби? Покажи му другога који даје милостињу. Неко живи у оговарању и зависти? Покажи му чистог од те страсти. Предао се гневу? Изведи на среду онога који живи у мудрољубљу. **Не треба, наиме, само извучити приче из старине, него и узимати примере из садашњости; благодаћу Божијом, ваљаних дела ни данас није мање него раније.** Неверујући је (човек), и сматра да су Свети Списи лажни? Не верује да је Јов био такав? Покажи му другога човека, онога који живи животом овога праведника. Тако ће и Господ нас судити; слугу ће поставити са њему сличним слугама, и пресуду неће донети по свом суду, како не би неко поново почео да говори као што је онај слуга, који је, када му је био поверен талант, за тај талант изнео осуду: *Јер тврд си* (уп. Мт. 25, 24). Ваља уздисати што није удвостручио талант, али он учини тежи грех, придодавши властитој суровости и осуду ону против Господара. Шта он, наиме, каже? *Знао сам да си тврд.* О јадниче и кукавче, и незахвалниче и оклевало, властиту суровост си дужан осудити и понешто умањити онај свој претходни грех, а ти, изневши осуду против Господара, уместо таланта удвостручио си грех.

Из књиге: Свети Јован Златоусти, Беседа Трећа (О немоћи ђавола), Књига 3, Епархијски управни одбор Епархије Нишке, Ниш 2013, стр. 385–389.

СВЕТИ СИМЕОН НОВИ БОГОСЛОВ

ПЕТНАЕСТА БЕСЕДА

О страсном, неверном и злом расположењу. О томе шта је јединство бога са синовима светлости и на који начин оно у њима бива. А на крају, осуда оних који се усуђују да недостојно приме архијерејство.

Браћо и оци, тама и светлост вечито су међусобно супротстављене, а исто тако супротстављене су и вера и неверје, незнање и знање, љубав и мржња. Јер када је Бог на почетку рекао: *Нека буде светлост*¹ и тако би, тама је одмах ишчезла. Адам је, заштићен вером у Бога, пребивао у бесмртној слави и налазио се у рају, а пошто га је непријатељ завео у неверје, он беше осуђен на смрт и уместо божанског и духовног знања стекао је знање плотско. Наиме, ослепевши очима душе и отпавши од бесмртног живота, он је прогледао телесним очима. И скренувши страсним чулом поглед очију на видљиве ствари, он је познао Еву, жену своју, и она заче и роди Каина. Дакле, то знање заправо је незнање свакога добра. А да није најпре отпао од знања и созерцања Бога, он не би ни пао до таквога знања. Тако ни Каин, његов син, да се није најпре распалио мржњом и завишћу, не би убио свога брата Авеља.

2. Дакле, они који су од рођења у власти таме и не желе да погледају ка умној светлости, које је прародитељ остао лишен, сами сматрају непријатељима и противницима оне који су се обрели у тој светлости и који опште са оним што светлос-

ти припада, пошто им њихове речи наносе бол. Јер као што сунчев зрак, када однекуд уђе у мрачни дом, као стрела пробија и пресеца таму, тако и богонадахнута реч човека духовног и светог бива као двосекли мач у срцу плотског човека, јер му причињава бол и надражује га, услед незнања и неверја које је овоме својствено, на прекословље и мржњу.

3. Са друге стране, онај ко мисли да нешто зна, мада ништа не зна, макар видео и ангела са неба да му је сишао, одгони га као демона, а и ако види апостола или пророка Божијег, одвраћа се и од њега као од другог Симона Мага. О, крајње неосетљивости, јер слепац сматра слепим онога ко види, док истински брбљивац брбљивцем сматра

онога ко не говори. И као што слепац често не верује када чује да неки ноћу кажу да сунце не сија, а ни усред дана опет не верује да није ноћ, сматрајући да га и једни и други варају, па макар чуо да је дању светло, а да је ноћу мрак, он сумња и одбацује њихове речи, тако и они који седе у мраку страсти и имају незнањем ослепљен ум или, тачније, они који нису стекли ум Христов сматрају безумним онога ко има ум Христов, а онога који нема умним, и за такве са правом каже пророк Давид: *Неразуман и безуман ће погинути*². Такви читаво Писмо изврћу према сопственим жељама и саме себе упропашћују својим страстима, а то ништа не смета Божанском Писму, него онима који га искривљују.

4. Како ће онда, реци ми ти, који доносиш правилан суд о стварима, слепи

1 Пост. 1, 3

2 Пс. 48, 11

*Нека се зато нико од вас не вара. Бог је светлост и онима са којима се сједини Он, сразмерно њиховој очишћености, предаје сопствену светлост. И тада угашена светиљка душе, односно, ум зна да га се божански огањ коснуо и распалио га. О, чуда, човек се са Богом сједињује духовно и телесно, јер се душа не одваја од ума, нити тело од душе, него суштинским [суштаственим] сједињењем и човек постаје трипостасан по благодати, један бог по усиновљењу, сачињен од тела и душе и Божанског Духа Којем се приопштио, и тада се испуњује оно што је рекао пророк Давид: *Ја рекох, богови сте и синови Вишњега сви, односно, синови Вишњега по лику и по подобју и пород божански од Божанског Духа, којем је Господ са правом рекао и свагда говори: Останите у Мени, да плод многи донесете (плодом назива мноштво оних које такви спасавају).**

икада сами од себе правилно препознати мисли светлости, када из надмености не допуштају да их други уче? Како ће слеп код очију и онај ко не види светлост моћи да прочита писма записана у светлости? И како слеп умом и ко у себи нема ум Христов може да схвати мисли садржане у светлости Христовој? Макар безброј пута прочитао телесним очима оно што је чулно записано, мислим да такав човек никада неће моћи да види оно што је духовно и невештаствено и светозарно у вештаственом и мрачном простору. 5. Нека се зато нико од вас не вара. Бог је светлост и онима са којима се сједини Он, сразмерно њиховој очишћености, предаје сопствену светлост. И тада угашена светиљка душе, односно, ум зна да га се божански огањ коснуо и распалио га. О, чуда, човек се са Богом сједињује духовно и телесно, јер се душа не одваја од ума, нити тело од душе, него суштинским [суштаственим] сједињењем и човек постаје трипостасан по благодати, један бог по усиновљењу, сачињен од тела и душе и Божанског Духа Којем

се приопштио, и тада се испуњује оно што је рекао пророк Давид: *Ја рекох, богови сте и синови Вишњега сви*³, односно, синови Вишњега по лику и по подобју и пород божански од Божанског Духа, којем је Господ са правом рекао и свагда говори: *Останите у Мени, да плод многи донесете*⁴ (плодом назива мноштво оних које такви спасавају). *Ако лоза, каже, не остане на чокоту, суши се и у Мени и Ја у вама*⁵. А о томе како Он то остаје у нама и како, опет, ми остајемо у Њему, сам Господ је поучио, говорећи: „Ти си, Оче, у Мени, и Ја у Теби, и они у Мени и Ја у њима“⁶. И, желећи да то потврди, Он понавља и каже: „Они су у Мени и Ја у њима“, *као Ти, Оче, што си у Мени и Ја у Теби*. А да би још уверио оне који Га слушају, додаје и каже: „Као што си Мене заволео, Ја заволех њих и они познаше да си Ме Ти послао“⁷. Онда је јасно да као што по

3 Пс. 81, 6

4 Јн. 15, 46

5 Јн. 15, 46

6 Јн. 17, 21

7 Јн. 17, 23

Сину и Син у крилу очинском, тако и они који су поново рођени Божанским Духом, и који су постали по Његовом дару браћа Христа и Бога и синови Божији и богови по усиновљењу, остају у Богу и Бог по благодати остаје у њима.

6. Како се онда они који нису постали такви, нити су се уопште изменили ни делањем, ни знањем, нити созерцањем, не стиде да себе називају Хришћанима? И како се усуђују да отварају уста и да без стида говоре о скривеним тајнама Божијим, ваљајући се у немару као на постељи? Како не црвене што се сматрају Хришћанима и прибрајају духовним? Како се не ужасавају да са свештеницима седе за истим столом и да постану свештенослужитељи и служитељи Тела и Крви Владичанске? Све то ме силно чуди, али, како рекох, то њих заслепљеност ума и неосетљивост и незнање који уз њу иде, као и надменост која се из њих рађа, наводи да као блато газе истинско злато, предрагоцени камен, самога Господа нашега Исуса, Помазаника. О, ужасне ли дрскости која их наводи на то да се уздижу на високи престо и да на њему седе, не би ли се сваки од њих чинио бољим и угледнијим од других. И који ће онда Хришћанин такве назвати Хришћанима?

7. Речју смо, дакле, јасно показали онима који се праве да знају све и да о свему умеју да говоре, мислећи да су нешто, премда су ништа, какви су и колико велики хришћани, да би се упоредили са обрасцем и спознали колико су они далеко од истинских Хришћана. А вама, слугама Христовим, који

ПРОСИЈАЋЕ ПРАВОСЛАВЉЕ

тежите томе да учите и који имате спреман слух, сам Владика свега кличе кроз Своја Света Јеванђеља, говорећи: *Док светлост имате, идите ка светлости, да вас тамо не обузме*⁸. Идите у покајању путем Његових заповести, трчите док је Његове светлости, пре него што вас ухвати ноћ смрти и пре него што будете послани у вечни мрак. Трчите, тражите, куцајте, да би вам се отворила капија Царства Небеског и да бисте ушли у њега и стекли га у себи. Јер они који оду из овога живота пре него што стекну Царство, где ће га уопште наћи када оду тамо? Нама је, дакле, овде заповеђено да тражимо и иштемо и куцамо у покајању и сузама, а онима који тако чине, Владика је заповедио да ће Царство и дати. А ако не пожелимо да то учинимо, и да послушамо Владика Христа, како бисмо још за живота похитали да примимо Царство у себе, нећемо ли, пошто одемо тамо, са правом чути од Њега како нам говори: „Шта тражите сада, када сте одбијали да га примите када сам вам га давао? Зар га нисте одбијали, премда сам вас много молио да се помучите и примите га од Мене, него сте га презрели и претпоставили му уживање у пропадљивом и земном? Којим ћете онда делима или речима сада успети да га нађете?“⁹

8. Зато вас, оци и браћо, молим да са сваким ревношћу сачувамо заповести Божије, како бисмо достигли и вечни живот и вечно Царство и да сада не бисмо чули: *Ко је непослушан Сину неће видети живота, него гнев Божији остаће на њему*, а у будућем веку: *Идите од Мене, не знам вас, откуда сте?*⁹, него да бисмо чули оне благословене речи: *Ходите, благословени Оца Мога, наследите Царство које вам је припремљено*, јер Ме нахраните гладног нашега спасења, напојисте Ме, обукосте Ме, подмиристе Ме и дођосте Ми, очистивши своја срца од сваке мрље и боре греха. Зато уживајте у Мојим добрима, чија је награда неизрецива, а живот вечни и бесмртни. Нека бисмо сви ми то достигли благодаћу Господа нашега Исуса Христа, Којем приличи слава у векове. Амин.

8 Јн. 12, 35

9 Лк. 13, 25; Мт. 7, 23

Просијаће Православље
као рано цвеће
што светлошћу цвета у пролеће,
као крин у пустињи
и кедар на Ливану,
и сабраће све народе
и оне који Бога траже,
у Једну Цркву Свету
- Цркву Православну

Просијаће Православље,
многи старци прорекоше,
као вера у безверју,
као нада у безнају,
као Љубав у охладненој љубави,
као лествица Блаженства
која покајањем Богу узводи,
као гора Тавор, да нас преобрази,
и сабраће све народе
и оне који Бога траже,
у Једну Цркву Свету
- Цркву Православну

Просијаће Православље
као утеха - Утешитељем,
као спасење - Спаситељем,
као дом Очев - делом Бижијим,
да виде Светлост велику они
који се удаљише,
да се умудре Истином,
које се учењем по човеку одрекоше,
да се покају покајањем спасоносним,
и сабраће све народе
који Бога траже,
у Једну Цркву Свету
- Цркву Православну

Просијаће Православље
као нада и утеха последњих времена
јер Православље слуга Господњи
би и оста,
у време гоњења
мучеништво претрпи,
у време лажних учења и јереси,
Саборима и Оцима
свету веру одбрани
и Бог га као град на гори
и Светило постави,
и сабраће све народе
који Бога траже,
у Једну Цркву Свету
- Цркву Православну

ГАВРИЛ СТЕФАНОВИЋ ВЕНЦЛОВИЋ О КЊИГАМА И НАУЦИ

(писано године хиљаду седам стотина четрдесет прве)

Може и то који говорити да не зна што се чати у цркви. Зановеташ собом а не стојиш мирно слушати с разумом, а да како би се могао о ком читању довити што је?... Него и који вас зна књигу а и има је код своје куће, доста пут воли узалуд седити дома или зурити на сокаку него ли да узме у руке књижицу те шњоме се разговара. Ама ако има коју књигу, он је затвори у сандук или за полицу је баци, како неће видети белог света (ни он Божија лица), да ни њему ни другом не фајдише! А да би нас с друге стране ко запитао имамо ли књига, какве ли књиге имамо, то би остао блекан; ни имена којој књизи не би знао казати, а камоли из које књиге да би што известио. Сасма смо се занели с памећу за ту светску грижу, а душе се своје отпадили. Да кад нејмате кад дома што прочатавати, то бар недељом и свецем мало забав'те се у цркви и послушајте мучећи вам, што се овде проповеда, што ли се казује, колико год о Светом писму дознајте се. Ако ли који не може мировати ни помучати, боље брате, сестро ли, ишетај се напоље да другим, који би слушали, не чиниш квара...

Пише се у многом животном писму да ће се отворити књиге на оном страшном и праведном Божијем суду и ваља да ми и сад знамо које и какве ли ће оне књиге бити што ће се пред нама отворити. Не које друге, него исте ове што их сад чатимо и по руку их премећемо! А не слушамо ни оно творимо чему нас уче и све-

тују вукући нас до спасења. И ми о том ни мало не хатамо. Та пак тамо оне ће нас изобличавати и судити за наше мало марење. А ето саде, добри христјани, не велим за оне позлочесте и немарне низашто, веће велим за ове поштене и праве господаре врле до конца слабо маре за то црковно правило, а за поученије ни толико, те говоре:

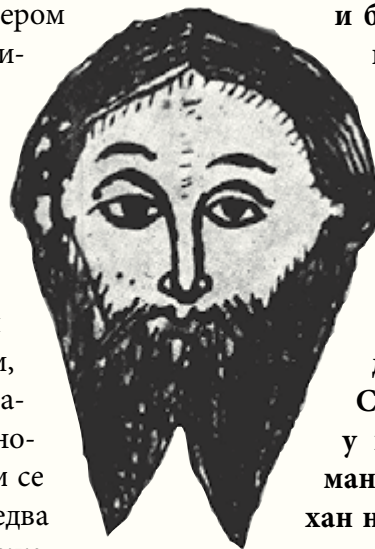
„А што је нама до тога стајати и слушати? Та то се нама не пише, него калуђером којино у манастиру без брига бораве те их људи хране. А ми смо људи светски; калуђером се то пристоји чинити, нашто су се сами дали и одредили, ко том о души старању и рађењу једноме. А двема путови се не може ходити; једва једним да тко може право ходити. Нама доста друге бригае и старости светска посла и дуговања има; жена и деца су нам на врату, дом и кућа, а камо толики данци и порције. А од кога што може бити нек се к томе држи и о себи провиђа: другог посла нејма, може му бити. Они су наши пастири и њима је дужно за нас Богу се молити и старати им се за наше спасење. Зато се њима и исповедамо и дар им дајемо, пишемо милостиње и саландаре да нас помињу и грехове нам опраштају; ако ли они

за нас не маре, ни одслужују што им се даје, они ће пред Богом за нас одговор давати. Ми смећемо нашу кривицу с наших леђа и они се је прихватају...

**Лежећи вам на меку у мно-
гој лености одмећући вам од
себе јеванђелске заповеди и
не хајући за Христове слуге, а
да како би они тебе спасли кад
и ти сам за се не мариш? Ти се
на овом грешном прокурватом
вилајету држиш, халиш се
и башиш, поносиш се**

**и дичиш, мислиш
да ћеш тако сит
и накићен у рај
отити, штоно
би ти повише од
оних ваљало о
спасењу знојити
се. Дигни де се је-
данпут, те отиди у
Свету Гору, или тамо
у који руски велики
манастир да видиш њи-
хан начин какав је и на-
учи се од њих апостол-
ском учењу, спажању
очима, језику здржање;
тело превали на ме-**

**танисање, чист разум, памет
склониту; женско пипољење
стреси са себе; гарез, срђење
за леђа баци, зло заборави,
обећен не тужи, у сиромаштву
благодари, омразен милуј, про-
гоњен трпи, обружен лепо раз-
говоран буди, ко на те хули ти
га хвали, грех умоли и распни
се с Христом, јерно Христов се
човек називљеш. Љубав до Бога
и к своме комшији имај! Који
то војак спавач и лежак (царев**

Гаврил Стефановић
Венцловић

Лежећи вам на меку у многој лености одмећући вам од себе јеванђелске заповеди и не хајући за Христове слуге, а да како би они тебе спасли кад и ти сам за се не мариш? Ти се на овом грешном прокурватом вилајету држиш, халиш се и башиш, поносиш се и дичиш, мислиш да ћеш тако сит и накићен у рај отити, штоно би ти повише од оних ваљало о спасењу знојити се. Дигни де се једанпут, те отиди у Свету Гору, или тамо у који руски велики манастир да видиш њихан начин какав је и научи се од њих апостолском учењу, спажању очима, језику здржање; тело преволн на метанисање, чист разум, памет склониту; женско пипољење стреси са себе; гарез, срђење за леђа баџи, зло забораџи, обећен не тужи, у сиромаштву благодари, омразен милуј, прогоњен трпи, обружен лепо разговоран буди, ко на те хули ти га хвали, грех умоли и распни се с Христом, јерно Христов се човек називљеш.

војак!) неокретан на боју кад од цара на глас изађе, похваљен и обдарен би? Пише апостол и каже: «Многом бригом и с великом тугом живити се ваља, ко мисли доћи у небесно царство!» А то: гостиме - частићу те, псуј ме избићу те, отми ми прећу те, бота за боту, погача за погачу! Ту нејма ништа; него јеванђељско је слово: ко те приуши, насмиј се, окрени му и друго ухо. Ко ти скине ћурдију, подај му и доламу. Ко год од тебе иште, ако имаш подај; ко твоје заноси, не дирај га; што ли даш у зајам не чекај враћања; ко те нуди казати му пут дуж њива иди сашњим две; супрот зла не стај, клони се. Нитко не узима плаћу докле не за служи и овде на земљи. **А где ли**

је и та новина постала и остала да један служи а други да бере плаћу? И хоће л' то који господар учинити и дати? А нашло би се ко би и туђу плаћу преузео! Томе се плаћа ко заради, а на беспослена нејма мисли. **Да би се и сви свети што их је код Бога за нас молили, а ми својих злиња и опачине не одстајемо, ни једне хвајде со тога нејмамо.** Кажн ми који је напредак у томе ако један дувар зида а други пак размеће? Е да се може кад докониати да цео буде? Моји мили, ето сваког учења помало вам износим напред, еда бисте се побољали и с доброг се поживили, него зато врло ми је мучно што вас сасма мало долази и то који сте, ни стојите ту ни пак слуша-

те, те нејма се коме наговорити... Кажите ми ко удиљ стоји код извора хладне воде, може ли жедан бити? **Тако је и учење. Оно извире у светој цркви, а малоумни на празно пролазе жедни божје науке.** Мрзе и не долазе к душевном источнику, већма се потезу на шалу и маскару ходити на зурнице. А к цркви ходећи, сусрећу друг друга, с беседом се забаљају путем, еда би их колико год прошло црквно стојање душевне гозбе. Ако ли где има за трбух гњила софра, скоро и весело се тамо хити да би на први једек стигли и други не би им за сели места. Да би уговили своме телу и зајазили би се пијући поваздан, попевајући, шалећи се, лакрдишући, претичући један другога с беседом и смејући се с грохотом; ништа није досадно ждерући до поноћи, одлазећи и пак долазећи сви у глас и у незнан блебећући, ни један их књижник да што о Богу се и о души сети и из писма што проговори. Ако ли би се ко нашао коју реч духовну рећи, сви замрште на њега одвраћајући им уши своје...

Из књиге: Гаврил Стефановић Венцловић, Црни биво у срцу (легенде, беседе, песме), Просвета, Београд 1996., стр. 311-314)

ТАЈАНА ПОТЕРЈАХИН: САМО КЊИГЕ КОЈЕ СУ НАС ОБЕЛЕЖИЛЕ ВРЕДЕЛО ЈЕ ЧИТАЊИ

Отоме да читање књига користи људској души, па следствено, и читавом човечанству, надам се, није потребно износити неке посебне доказе, јер свако од нас би требало сам да буде сведок учинка који квалитетна књижевност има на наше расуђивање и постојање. Данаас, када упркос великим изазовима технолошког напретка књижевност покушава да нађе своје место у свету који је искорачио или посрнуо у виртуелно, сваку промоцију читања треба подржати. Откако је забава обоготворена у тој мери да је постала једина утеха човека смрвљеног свакодневицом, његов дух стагнира, доживљавајући значајно ометање већ на нивоу перцепције: поремећаји пажње, потреба за непрекидним али екстремним аудиовизуелним сензацијама, навикнутост на сталну напетост чула; све су то само неке од последица абнормалне изложености телевизији и интернету. Бројни педијатри, педагози и дефектолози већ увелико скрећу пажњу на промене у когнитивним и интелектуалним капацитетима млађих генерација које уместо уз књиге расту уз интернет. Међутим, чак ни у тој, помало натегнутој или – или перспективи, која предности са много разлога ставља на страну читања, не би требало да сметнемо са ума просту чињеницу да није свеједно шта читамо, а ни зашто.

„Не ваља читати свашта“ – питао је Милан Кашанин – Има књига које профињују укус, прочишћују осећања, просветљују ум, подстичу мисао. А има књига од којих се муте осећања, мрси разум, које спутавају снагу и скрећу мисао, банализују укус, поготово ако их покрива популарност аутора што је допловио на неком помодном таласу или га је наanela струја неке пропаганде.“

Фјодор Достојевски

Дакле, бесловесно читање свега што нам дође под руке у физичком облику књиге неће помоћи нашем бићу да постане племенитије и суптилније, нити ће код нас учврстити урођене етичке инстинкте, напротив, књига такође може бити само проводник површног узбуђења: иако одувек постоје жанрови који немају амбиције да досегну нивое дубље од саме забаве, истински заљубљеник у књигу од читалачког искуства увек ће тражити више: метафизички и духовни одјек једне универзал-

не и надматеријалне стварности, кроз коју га писац води сигурном руком до спознаје.

Читање тек ради читања нема никаквог смисла, али то посебно важи за читање ради писања. Догма о томе да сваки писац мора „много да чита“, поткрепљена различитим цитатима, а посебно популарном лекцијом Стивена Кинга, омогућила је многим читаоцима „многих књига“ да себе доживе као компетентне писце. Зато је (савремена) књижевност загушена великом професорском ерудицијом, историјским знањима, политичким промишљањима и критикама друштва, феминистичким освртима и мемоарским присећањима: не допуштајући тако духу да дише, прича да тече: од силне жеље да се све научно простре пред читаоца, познате личности, фразе на страним језицима, историјске пикантерије, просто једни друге прескачу у реченицама, неуверљиво уверавајући читаоца да апсорбовање свега тога има више смисла од бубања лекције ноћ пре контролног задатка. (Друга крајност је наравно експлоатација романеских шаблона којима је једина сврха банални наддражај чула за патетику).

„Крађа заната“ од великих писаца, која је наводно сврха тог општег великог читања, заправо је само уводни аргумент у рекламирању школица креативног писања и начин да се такозвани занатски аспект писања наметне

Тек подешен на духовну фреквенцију, изнутра, писац постаје пријемник за различите дрхтаје који насељавају наш свет. Цвет који свенуло ћути на мразу, тон виолине, смех школске деце, замишљеност старца у аутобусу: све су то сензације од којих добар писац може да начини ремек-дело, али које такође, у супротном смеру, чине од њега бољег писца.

метафизичком док га сасвим не уклони. Већ идеја да је могуће научити писање пуким читањем или опонашањем других писаца ниподаштава уметност приповедања, али негирање узвишеног и необјашњивог елемента уметности је баш оно што тржишту књига треба. Издавачима је потребна роба, а чекање на велика, па чак и на осредња дела, понекад предуго траје у условима непрекидног трговања, зато је потребно убедити људе да између Достојевског и Данијеле Стил баш и нема велике разлике: ионако би свако могао да буде Достојевски ако би на време „украо занат“ или прошао кроз неку радионицу креативног писања.

Но, ту се појављује озбиљан проблем: изгледа да Достојевски није постао то што јесте зато што је много читао. Бора Станковић, према Кашаниновом мишљењу, наш најбољи стилиста, по свему судећи, није читао готово ништа. Па одакле онда све то у њему?

Ову двојицу узимам за пример зато што су то писци које сам ја читала. Никада нисам читала да бих помогла свом писању, јер мом писању никад није требала испомоћ, нити туђи стил и сазнања, искуство, да би се избрусило. Никада нисам читала „много“, али сам читала „снажно“, јер сам тако чинила и доживљавала и све друго.

Читала сам оно што ми се допадало, што је покретало човека

у мени да мисли и осећа више: након што је девојчица Нели (Понижени и увређени) одлучила да упркос Јеванђељу не опрости оцу, и да умре непомирена са њим, преда мном се отворио до тада неслућени бездан људске душе: и сама сам још била дете, али никад нисам заборавила тај тренутак потресне спознаје. Након њега, „гутање књига“ било је немогуће, јер је увек у грлу стајала та горка Фјодорова кнедла, и моју стварност, мој људски, па и списатељски сензибилитет и судбину, дефинисало је то снажно искуство (туђе) патње: читала сам Достојевског не зато што је један од великих писаца обавезне лектире сваког образованог човека, него зато што је тако јасно и чисто видео људскост са свих страна, и пред тим видиком није заћутао. А то је оно што је мене интимно окупирало.

Дакле, ја нисам учила од њега како се пише, него како се осећа и види, како се бива човеком, како се престаје бити човек и каквим се подвигом боголикоост поново стиче. То сам такође учила на сваком кораку у свом животу из свега што је сведочило о људскости.

Тек подешен на духовну фреквенцију, изнутра, писац постаје пријемник за различите дрхтаје који насељавају наш свет. Цвет који свенуло ћути на мразу, тон виолине, смех школске деце, замишљеност старца у аутобусу: све су то сензације

од којих добар писац може да начини ремек-дело, али које такође, у супротном смеру, чине од њега бољег писца.

У писању је, мислим, најбоље немати узоре, зато што је опонашање смрт уметности.

Писац ће, ако ствара а не производи, неминовно у своје дело да интегрише, из подсвесног, све што сам јесте. Све су нас изграђивали наше породице, дворишта, учитељи и школе, омиљене лопте и лутке, са њима и омиљене књиге.

Што је писац већи, то је траг који његово дело оставља дубљи и значајнији. Када се поведу разговори о књижевности, па саговорници почну да набрајају шта су све читали, и то су некада заиста импресивне листе, ја обично кажем да сам прочитала „Понижене и увређене.“ Разуме се, то ипак није једина књига коју сам прочитала у животу, али често ми се чинило да је могла да буде, и да се у том случају у мојој души ништа значајно не би променило.

Наравно, тако снажан утисак последица је више фактора, мог личног сензибилитета који је и пре читања постојао, мог узраста, дотадашњег животног искуства, но превасходно, то би требало да буде подразумевани домет књига које читамо. Не могу да смислим ниједан релевантан разлог из ког бих такво искуство заменила за пуку забаву или гомилање махом непотребних знања и утисака која ће већ сутрадан представљати сувишак у мом памћењу.

Можда није нужно да нас свака књига коју смо прочитали трајно обележи, али ипак, оне које јесу заправо су једино

што је вредело читати. Немам проблем са тим што често мој невелики читалачки списак изазива подсмех или подозрење.

Књиге које сам написала баш зато изазивају дубљу неверицу.

Одакле тако младој жени све то – питање које ме сусрело на стотине пута.

Отуда што никад нисам „крала занат“, него је мени украла душу патња невиних и

добрих, са којом ме је суочио у право време највећи међу највећима, Фјодор М. Достојевски.

Преузето са: www.in4s.net

ИСТОРИЈА

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О СТЕЋЦИМА НА ПРОСТОРУ ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ

Стећак је једна од препознатљивости Босне и Херцеговине. Ови преостаци од којих највећи део датира из времена средњег века били су и биће неисцрпни извор информација о људима који су својевремено живели на овим просторима. Мрамори или биљези, како се они још називају, неретко су, према усменој традицији босанскохерцеговачког живља, сабрани на тзв. „грчким гробљима“ којих, како нам је то познато, има широм Босне и Херцеговине.

Стећци и „грчка гробља“ најчешће се повезују са просторима Херцеговине и уопште са оним просторима у којима постоје налазишта камена од којих су и начињени мрамори као надгробни споменици. Данашња Епархија зворничко-тузланска, када говоримо о средњовековним стећцима, веома је интересантна због тога што њен један део, онај који је просторно брдовитији, у прошлим временима имао је каменоломе из којих су негдашњи *ковачи* – мајстори за израду стећака, узимали потребни материјал. Ова околност условила је да стећке проналазимо на простору Зворника, Тузле, Добоја, Лопара...

Али стећака, као и „грчких гробља“, има и на просторима

као што су Семберија или Посавина. У овом невеликом раду усредсредимо се на неколико локалитета који могу бити интересантни читаоцима. Као први локалитет поменућемо тзв. „Сватовско гробље“, које се налази на простору села Штрепци на неколико километара од Брчког. Некропола се данас налази у шуми, а до ње се долази шумским путем из правца Штрепаца. На биљезима наилазимо на натписе који су исписани ћиричним писмом чија слова ни по чему не одступају од уобичајене епиграфије за средњи век. Оно што је нарочито интересантно јесте да су биљези украшени мотивима крста који, према својим карактеристикама, недвосмислено указују на православу ставрографију. Нажалост, значајан број биљеза на овом локалитету нагрижен је зубом времена. Немали број ових споменика и даље се већим делом налази у земљи јер сам локалитет није истражен у потребној мери, нити је адекватно заштићен од даљег пропадања. Надамо се да ће то бити исправљено у догледно време. Интересантан је и сам назив локалитета „Сватовско гробље“ што, нагласимо, није усамљен пример када говоримо о груписаним биљезима на простору северне Босне и Херцеговине. На-

родно предање овај назив доводи у везу са сватовима који су на том месту пострадали од стране Османлија. Наиме, сватови који су пролазили поред Турака нису им указали очекивано поштовање, те су због тога убијени на том месту, а касније су им подигнути споменици, то јест биљези. Ипак, мишљења смо да ови стећци ипак настају пре доласка Турака на ове просторе чему у прилог говоре управо украси који припадају групи оних који су употребљавани у другој половини 14. и првој половини 15. века. Фотографије неких биљеза са овог локалитета доступни су на www.stecakmap.info/nekropola/svatovsko-groblje/

Поред овог локалитета лично су нам интересантнији они који се налазе на подручју данашње општине Дервента. На пример, у селу Горња Лупљаница, на локалитету Бегов гај, постоји средњовековни биљег у облику плоче који је већим делом утонуо у земљу и који тек треба истражити. У селу Појезна, на старом православном гробљу, које је у народу познато и као Вишњица, постоји већи број сачуваних стећака који су, што је интересантно нагласити, крстовидног облика и на којима постоје записи али су они тешко читљиви, мада, ако би се обавиле потребне

Оно што желимо да нагласимо окончавајући ове кратке напомене о биљезима са простора Северне Босне, а о којима се прилично мало зна, јесте да они представљају сведочанство постојања православног живља у овим крајевима које је брижно чувало своју веру, писмо, обичаје... За разлику од небројених цркава које су подизане у овим крајевима али које су неретко систематски уништаване од стране Османлија или су пропадале под зубом времена јер су биле прављене од дрвета или материјала који није дуговечан, мраморја која су сачувана до данас, свакако треба проучити и заштитити за будућа поколења.

радње од стране стручних лица, осим симбола крста (уобичајена симболична инвокација којом најчешће започињу записи на стећцима), могле би се прочитати и друге урезане речи на самом стећку. И овај локалитет тек треба да буде истражен, поготово уколико се узме у обзир да је пре неколико година, приликом грађевинских радова недалеко од гробља, пронађено мноштво гробница са остацима покојника али без сачуваних надгробних споменика. У селу Црнча, такође на православном гробљу, сачувана су два мраморја. У селу Осиња, на локалитету *Гробљиште*, данас постоји свега један сачуван стећака. Мада, по казивању становника тог краја, раније их је било неупоредиво више те да су уништени на различите начине. У Осињи је, до пред почетак Другог светског рата, на локалитету *Мрамор*, такође, било неколико стећака али су они, нажалост, заувек нестали. Исто се догодило и са стећцима на локацији *Мрамори* у селу Церани. У селу Брестово, на тамошњем „Грчком гробљу”, сачувана су три стећка у облику сандука.

У Рапћанима још увек се могу пронаћи остаци

стећака који се називају *камење* или *собурине*, док сам локалитет који је позициониран на узвишењу зову *камењар* или *каменик*. У прилог претпоставци да је реч о мраморју, то јест средњовековном гробљу, свакако иде околност да се на простору села Доњи Детлак налази неколико занимљивих археолошких налазишта попут *Амбарина* – подземних просторија исклесаних у камену, за које се претпоставља да су настале у времену средњег века и које су употребљаване за складиштење жита. У околини поменутог места су и преостаци средњовековног манастира као и испоснице. Све то сведочи нам у прилог да је у овом периоду историје реч о насељеном простору где је, сасвим природно, морало да настане и локално гробље, па самим тим и биљези који су, нагласимо, постављани на местима где су сахрањиване имућније особе.

На подручју општине Дервента, у селима Мишинци и Велика Сочаница, такође, постоје локалитети који су се у народном предању називали „Сватовско гробље”. Оно што треба нагла-

сити у вези са овим локацијама је да они заиста потичу из времена када су ови простори потпали под турску власт. Наиме, у засеоку Ђукићи у Великој Сочаници, на сачуваном стећку поред секире и кратког мача препознаје се закривљена сабља која обликом подсећа на оружје коришћено тек након доласка Османлија у просторе Северне Босне. Када је реч о „Сватовског гробљу” у селу Мишинци, где постоје четири мрамора у облику стела, сачувани су натписи исписани ћириличним писмом, а на једном од ових натписа помиње се „цар” Сулејман. Да ли је реч о Сулејману Првом (16. век) или Сулејману Другом (17. век), на то питање заиста не можемо да дамо прецизан одговор.

Оно што желимо да нагласимо окончавајући ове кратке напомене о биљезима са простора Северне Босне, а о којима се прилично мало зна, јесте да они представљају сведочанство постојања православног живља у овим крајевима које је брижно чувало своју веру, писмо, обичаје... За разлику од небројених цркава које су подизане у овим крајевима али које су неретко систематски уништаване од стране Османлија или су пропадале под зубом времена јер су биле прављене од дрвета или материјала који није дуговечан, мраморја која су сачувана до данас, свакако треба проучити и заштитити за будућа поколења. Такође, о њима се треба чешће говорити јер су они ипак део наше прошлости и сведоци хришћанства у овим крајевима.

др Слободан Продић

ЛИКОВИ НАШИХ АРХИЈЕРЕЈА

НИКОЛАЈ МАНДИЋ

МИТРОПОЛИТ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКИ 1892–1897

У Горњем Грачацу, у Лици, 5. августа 1840. године, од оца Николе, свештеника, и мајке Софије, рођене Будисављевић, рођен је Петар Мандић, будући митрополит зворничко-тузлански, а потом и дабробосански. Његова рођена сестра Георгина (Ђука) мајка је српског научника Николе Тесле.

Након завршене основне школе, Петар Мандић завршио је Богословију у Плашком. Епископ горњокарловачки Петар (Јовановић) рукоположио га је у чин ђакона 15. децембра 1863. године, а у свештенички чин 18. децембра исте године. Кратко вријеме након рукоположења био је капелан у Карловцу, а потом професор Богословије у Плашком и парох плашки, али је 1866. године прешао у Грачац, гдје је обављао дужност парохијског свештеника. Епископ горњокарловачки Теофан (Живковић) 1879. године одликовао га је протојерејским чином, а исте године постављен је за пароха у Госпићу, након смрти свештеника Милутина Тесле.

Проти Мандићу животне неприлике утрле су пут ка монашком животу. Наиме, након смрти супруге, умире му и троје дјеце. Као удов свештеник, Петар Мандић прима монашки постриг у манастиру Гомирје, 13. маја 1891. године, а исте године, 14. октобра, бива рукопроизведен у чин архимандрита.

За митрополита зворнич-

ко-тузланског именован је 14. маја 1892. године од стране аустријског цара и угарског краља Фрање Јосифа I.

Свети архијерејски синод Цариградске патријаршије, на челу са патријархом Неофитом, истог дана када је именован, изабрао га је између тројице кандидата у патријаршијском храму Светог великомученика

Митрополит Николај Мандић

Георгија за митрополита зворничко-тузланског. Након гашења Пећке патријаршије, митрополит Николај био је први српски архијереј у митрополији зворничко-тузланској.

Васељенски патријарх Неофит VIII шаље писмо митрополиту дабробосанском Георгију (Николајевићу), у којем му наређује да са митрополитом херцеговачким Серафимом и још једним епископом Карловачке патријаршије, изврши хиротонију архимандрита Николаја (Мандића), новоизабраног мит-

рополита зворничко-тузланског.

Николај Мандић допутовао је у Тузлу 20. јула 1892. године. Приређен му је свечани дочек, а на оближњој жељезничкој станици у „Креки” дочекало га је осам чланова српског црквено-школског одбора, на челу са свештеником Цвијетином Поповићем. Одавде су заједно наставили пут возом до Тузле. На жељезничкој станици у Тузли дочекали су га представници власти, свештенство и многобројни народ. Том приликом поздравио га је градоначелник Ибрахим-бег Џиндо. У свом говору истакао је да се сви грађани, без разлике на вјеру и народност, искрено радују са православном браћом. Захваљујући се на дочеку, Николај Мандић се посебно обратио тузланским муслиманима, рекавши: „**Ми смо крвна браћа иако нас вјера дијели**”.

У петак, 10. јула, допутовали су и архијереји: митрополит дабробосански Георгије (Николајевић) у пратњи конзисторијалног проте Давидовића, игумана Гедеона Марића и протођакона Р. Бошковића; захумско-херцеговачки митрополит Серафим у пратњи ђакона Стевана Правице, те епископ пакрачки Мирон (Николић). Истог дана је у Тузлу стигао царски и краљевски комесар барон Апел. Хиротонија је извршена у недјељу 12. јула 1892. године (по старом календару)

С обзиром на то да је Митрополит Николај (Мандић) био даровит и образован, врстан проповиједник, искусан у црквеној служби, од њега се као митрополита очекивало много. За четири и по године, колико је био на трону зворничко-тузланских митрополита, урадио је много. Великим радом завео је поредак у епархији. Издао је чак 36 наредби. Једном од првих наредби тражио је од свештенства да му се достави списак свештеничких удовица, којима је од земаљских средстава обезбиједио годишњу помоћ. Обезбиједио је помоћ и многим сиромашним свештеницима.

у Тузли. У име Цариградског патријарха и Светог синода на литургији новом митрополиту владичански жезал је предао митрополит дабробосански Георгије (Николајевић).

Истог дана када је примио Митрополију зворничко-тузланску, Митрополит Николај обратио се окружницом 6. августа 1892. године свештенству и српском народу, савјетујући их да поштују државне законе и да их савјесно врше, али и **„да љубите свету православну цркву своју, и по њезиним правилима живот свој проведите; да брижљиво његујете школу и просвјету народну; да неслогом и личним зађевицама не расточавате свој и народни живот, излажући се праведној клетви потомства свога; да се добро и братински слажете са суграђанима својим друге вјере, другог имена и племена, поштујући њихове светиње, а своје чувајући и љубећи”**.

С обзиром на то да је Митро-

полит Николај (Мандић) био даровит и образован, врстан проповиједник, искусан у црквеној служби, од њега се као митрополита очекивало много. За четири и по године, колико је био на трону зворничко-тузланских митрополита, урадио је много. Великим радом завео је поредак у епархији. Издао је чак 36 наредби. Једном од првих наредби тражио је од свештенства да му се достави списак свештеничких удовица, којима је од земаљских средстава обезбиједио годишњу помоћ. Обезбиједио је помоћ и многим сиромашним свештеницима. Залагао се за оснивање епархијског фонда. Нажалост, у томе није успио. Да би подигао ниво свештеничког образовања, позивао је образоване људе из Србије да дођу у Тузлу, али се они тим позивима нису одазивали.

Саставио је и одштампао обрасце за матице и разаслао их свим парохијама бесплатно.

Трошак око штампања на њего-

ву молбу исплатила је земаљска влада. Да би се учино крај дивљим браковима, куповини и продаји женске дјеце као и великом броју развода, издао је Уредбу о склапању брака. Посебну пажњу је посветио вјерској настави. Подстицао је подизање нових цркава. Од 1893. до 1897. године осветио је новоподигнуте цркве у Пожарници и Пурачићу. Његовом иницијативом започете су још многе народно-црквене грађевине, које ће бити довршене по његовом одласку на престо дабробосанске епархије. За ово кратко вријеме саграђени су и освећени парохијски домови у Пожарници, Јасеници, Осјечанима, Српској Грапској, Градачцу, Сандићима, Обарској, Батковићу и Загонима. Рукоположио је већи број свештеника. Пошто је за кратко вријеме учинио много на трону зворничко-тузланских митрополита, савременици су за њега говорили да је **„био такав архијереј каквог Босна никада дотле није имала”**.

На трону митрополита дабробосанских наслиједио је Георгија (Николајевића) 1897. године. Упокојио се у Господу 2. августа 1907. године. Сахрањен је у Сарајеву, на кошевском гробљу, у гробници свога претходника Георгија (Николајевића).

Милош Ернаут

МАНАСТИР ЛОВНИЦА

- НЕУГАСИВО КАНДИЛО КРАЉА ДРАГУТИНА -

На извору рјечице Ловнице угњездио се средњовијековни манастир Светог Георгија, у народу познатији као Ловница, чија богата историја вијековима свједочи о вјери овдашњих Срба, који су са својим светињама опстајали у бурама историјских искушења.

Манастир Ловница задужбина је српског краља Драгутина (1284–1321), који је у крајевима с обје стране ријеке Дрине оставио неизбрисив задужбинарски печат, о чему и данас свједоче многобројни манастири. Предање каже да је краљ Драгутин подигао манастир на мјесту на којем је „лов ловио“, те отуда и назив Ловница. Краљев биограф, архиепископ Данило, у својим списима наводи како је краљ Драгутин учвршћивао православну вјеру у крајевима с лијеве стране Дрине, по чему је у историографији, између осталог, препознатљив.

О историји Ловнице много говоре и фреске, са којих можемо сазнати да су монаси Генадије и Акакије врло важне личности у прошлости ове светиње. Наиме, два монаха су осликани на фрескама као оснивачи манастира, који држе модел манастирског храма између себе, што нам говори да су ова два калуђера у великој мјери значајни за живот ове светиње, у коју су, највјероватније, сем својих живота уградили и свој иметак, своје „двје лепте“. Да нису осликани на фрескама, ми о њима данас не бисмо имали било как-

ва сазнања, јер је сачуваних историјских података недопустиво мало.

Опште је познато да је освајање ових простора у вријеме Турака донијело претегобан живот православним Србима, па тако и онима у Бирчу, коју су одувјек били ослоњени на своју Цркву, са којом су се и рађали и умирали, живећи частним животом својих предака. Када је 1557. године, својим залагањем, велики везир Мехмед-паша Соколовић обновио древну Пећку патријаршију, започела је, у већ повољнијим историјским околностима, обнова и манастира Ловница, на којем је вријеме турске управе оставило печат пустоши.

Да је манастир Ловница имао велики духовни значај и да су у њему молитвено пребивали монаси подвижничког живота, свједочи и податак да су први игумани овог светог манастира називани „старцима“. Као потврду тога налазимо запис од 6. новембра 1577. године, у којем се каже: „при Арсенију јеромонаху, јако битијем второму старцу обитељи сеј“.

Како нам свједоче историјски подаци, манастир Ловница у другој половини 16. вијека доживљава свој духовни процват. Изграђен је иконостас 1578. године, а потом је Лонгин Зограф, почео са фрескописањем унутрашњости манастирског храма. С обзиром на то да је Лонгин Зограф у своје вријеме био најпознатији фрескосликар у

Српској Цркви, то нам говори како је манастир Ловница у том периоду био врло значајан и врло богат, те да је око себе окупљао најумније монахе и умјетнике, који су наставили оним путем који је утврдио сам краљ српски Стефан Драгутин.

Осим Турака, чије је непријатељство према православним хришћанима и њиховим светињама, у историји недвојбено; за манастир Ловницу посебну тешкоћу представљали су „софте“, односно ученици исламских вјерских образовних установа, који су насртали на српске манастире, на Папраћу и Ловницу. Постоји претпоставка, још увијек недовољно растумачена, да је манастир једно вријеме био метох манастира Папраћа, што ни на који начин не умањује његов духовни, национални и свеукупни историјски значај. Напротив, нераскидива духовна свеза између православних светиња свједочи јединство православних хришћана у том претегобном времену, када је борба за очување вјерског и националног идентитета представљало највећи задатак постављен од стране историје.

Током 18. вијека Ловницу посјећују бројни калуђери из свих српских земаља, из Крајине, Херцеговине, Црне Горе. То нам без сумње говори о врло живој духовној дјелатности ловничких отаца, који су духовним самопрегорним радом чинили све да Ловница остане оно што је одувјек и била –

Након српских устанака, у другој половини 19. вијека у манастиру се одвија темељна обнова. Манастирски храм Светог Георгија је 1823. године изнова прекривен, јер је претходни, усљед времена, пропао. Шездесет година касније, 1884. године, манастирски храм је поново прекриван, јер су ловнички калуђери настојали да храм ове свештене обитељи има непрекинуту богослужбену традицију, како би се очувао онај молитвени монашки дух који је у овој светињи утемељен прије седам вијекова.

духовни светионик и неугасиво кандило краља Драгутина. Након српских устанака, у другој половини 19. вијека у манастиру се одвија темељна обнова. Манастирски храм Светог Георгија је 1823. године изнова прекривен, јер је претходни, усљед времена, пропао. Шездесет година касније, 1884. године, манастирски храм је поново прекриван, јер су ловнички калуђери настојали да храм ове свештене обитељи има непреки-

нуту богослужбену традицију, како би се очувао онај молитвени монашки дух који је у овој светињи утемељен прије седам вијекова.

Надолазеће историјске промјене по ко зна који пут одразиле су се и на овом манастиру, који је небројено пута разаран и обнављан. Током Другог свјетског рата кров манастирског храма и манастирски конак нестали су у пламену, па је у периоду након рата ваљало присту-

пити темељној обнови, упркос лошим политичким приликама које је са собом донијела комунистичка власт.

Током 1952. године започела је реконструкција конака, као и рестаурација живописа и иконостаса у манастирском храму, како би се ова светиња сачувала од потпуне пропасти и гашења, што је ондашња власт и прижељкивала.

Доласком монахиња, 1979. године, манастир Ловница поново духовно оживљава, јер су монахиње удахнуле нови живот овом манастиру, дајући му себе и окупљајући вјерни народ. Манастир Ловница, без сумње, и данас је на оном истом духовном путу који јој је одредио њен оснивач, краљ Драгутин.

Милош Ернаут

ЗАШТО ТРЕБА ОБИЛАЗИТИ СВЕТА МЕСТА?

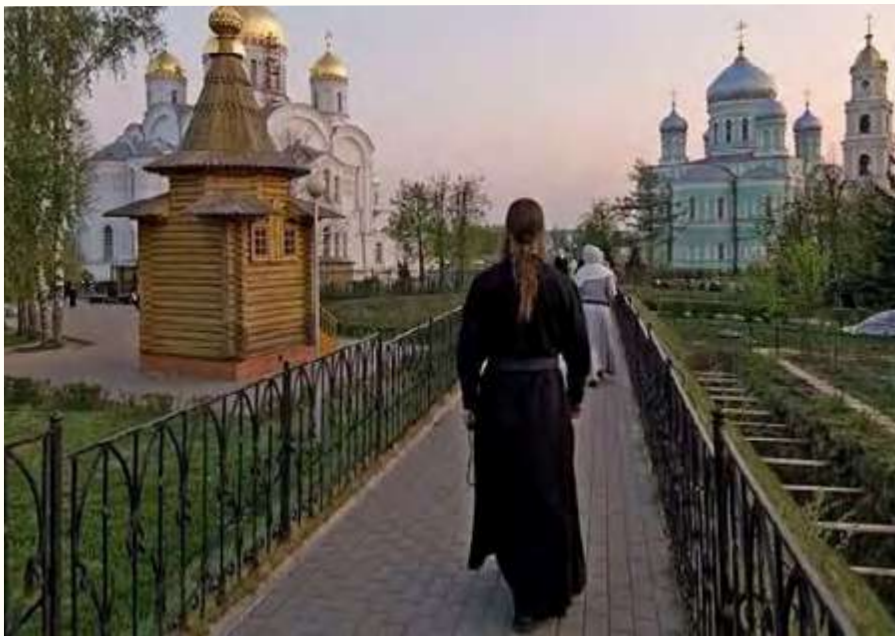
ЗАБЕЛЕШКЕ ИЗ ДИВЕЈЕВА

По мом дубоком уверењу, ми (већина људи на планети) имамо врло уопштenu и нејасну представу о молитви. С чим људи све не мешају овај труд који треба да прати свако дело у току живота – добар и пријатан јарам Христов: са упорном жељом за испуњавањем сопствене воље, испразним и отворено злим захтевима упућеним „створеном свету“, проклетствима, злурадощћу, медитацијом, чулном насладом звуцима црквеног појања итд. Ово се дешава услед тога што у стварности која нас окружава немамо праве примере молитве. Немамо искуства, а духовна литература отаца Цркве се обично сматра архаизмом и спомеником културе.

Чак и најобичнији човек који није упознат с духовним животом овде може да осети дамаре молитве

Дивејево је пречица која води ка схватању суштине ствари. Чак и најобичнији човек који није упознат с духовним животом овде може да осети дамаре молитве – само што прође „канавком“ Пресвете Богородице. Рекла бих да су то својеврсна врата која воде у други свет.

Шта се тамо дешава? Зашто мноштво људи полако корача сеновитом стазицом која је са две стране ограђена кованом решетком, пребирајући бројанице, гледајући у молитвеник или екран смартфона или једноставно шапатом изгова-

Дивејево. „Канавка“ („каналѝ“) Пресвете Богородице

рајући молитве? Иду деца и одрасли, возе малишане у колицима...

Ја, грешница, схватајући да ћу се наћи у срцу православних светиња Русије припремила сам мноштво молби за Бога које сам намеравала гласно да изговорим. Међутим, морам признати да се, кад сам крочила на „канавку“ уопште нисам сетила неких ствари за које ми се чинило да су важне. Основна је постала захвалност, радост је преплављивала душу! У мени се појавио снажан осећај пуноће свежег ваздуха, мира и љубави. И само једна молитва – Боже, очисти моју душу како би ова радост могла и даље да живи у њој! – радост одозго.

Мајка Божија је због велике милости према нама оставила на земљи траг и кад човек иде њим, уопште се не налази на

земљи. Свет се преображава. Обично вече постаје слика раја, ветар – дах, ваздух – миомирис, човек чак и своје тело доживљава другачије, оно удише молитву!

Свет се преображава. Обично вече постаје слика раја, ветар – дах, ваздух – миомирис, човек чак и своје тело доживљава другачије, оно удише молитву!

Међу људима „канавком“ пролазе усредсређени мачори и на основу њиховог спољашњег изгледа се јасно види да имају неку посебну мачију мисију, озбиљну и узвишену. За покушај нарушавања овог путовања човек може добити сурови ујед! На моје очи један црно-бели молитвеник са репом је љутито одскочио од наметљиве молитвенице и јурнуо је доле – ка дну Богородичне „канавке“ изнад

Дивејево. Фотографија аутора

које води маршрута ходочасника. Нама, људима пут тамо је забрањен, а мачорима није.

Врло је мало да се овај пут пређе само једном. Човек одмах жели да се врати и да више никуда не иде. Само да настави да иде и да изговара „Богородице, Дјево, радујсја...“ Као да више ништа није потребно за срећу. Сећате се, као у реклами – „и нека цео свет причека“. Само што се овде не ради о јогурту. Свет заиста негде чека. А ова „канавка“ која струји као поток је много већа од целог света!

Човек треба да дође овамо да би видео слику молитве, да би осетио њену суштину. То оставља толико снажан утисак

да ће вас чак после одласка из Серафимо-Дивејевске обитељи свако обраћање Богу и Пресветој Богородици одмах враћати управо овамо – на ову кратку стазу за коју је преподобни Серафим рекао да ју је Сама Царца Небска одмерила Својим појасом; и да је ова „канавка“ до неба висока: она ће бити бедем и заштита од антихриста. „Ко ‘канавку’ прође с молитвом и прочита сто педесет молитава Богородици, све му је ту: и Атос, Јерусалим, и Кијев!“

*Ана Ромашко
Са руског Марина Тодић
Преузето са:
www.pravoslavie.ru*

ДОГМАТСКО-ЛИТУРГИЧКА УПОТРЕБА ПОСЛАНИЦЕ ЕФЕСЦИМА СВЕТОГ АПОСТОЛА ПАВЛА

Поштовани читаоци, У овом броју доносимо вам награђени рад Јустина Теофиловића, сада већ ученика трећег разреда Српске Православне Богословије „Свети Сава“ у Београду, који је у школској 2023/24. години¹ освојио прво мјесто на конкурс за израду Светосавског темата. Тема његовог рада, „Догматско-литургијска употреба посланице Ефесцима Светог Апостола Павла“ не само да истиче богословску дубину једне од најзначајнијих посланица Новог Завјета, већ и свједочи о духовној зре-

лости и преданости младог аутора. Јустин је иначе син угледног свештеника наше Епархије протојереја-ставрофора Жељка Теофиловића. Сам он је, такође, клирик наше Епархије.

Његов успех званично је обиљежен уручењем награде 9. маја 2024. године, на свечаној академији у крипти спомен-храма Светог Саве на Врачару, уочи храмовне славе и славе Богословије. Овај изузетан рад, који је освојио симпатије и највишу оцјену стручног жирија, представљамо вам са увјерењем да ће обогатити ваше богословско размишљање и инспирисати све који у њему буду уживали.

Овим објављивањем његовог текста у нашем часопису желимо да подстакнемо овог младог и перспективног духовног писца, као и све његове другове из српских богословија, да се још усрдније посвете изучавању непресушног духовног блага Православне Цркве. Истовремено, охрабрујемо их да се кроз писање богословских текстова труде да инспиришу друге, да се окрену духовном животу и пронађу утјеху и смисао у окриљу Православне вјере.

*Уредник часописа
„Животворни Источник“
Бојан Чечар, протођакон*

¹ Тада је Јустин Теофиловић био 2. разред богословије (прим. уредника)

Текст награђеног рада:

Према ријечима Светог Јована Златоустог, посланица Ефесцима „преиспуњена је узвишеним мислима и учењима. Такве мисли, наиме, готово нигдје није произио Свети Апостол Павле, какве износи овдје“.² Ова посланица по ријечима самог Апостола Павла излаже „устројство тајне од вјечности сакривене у Богу“ (Еф. 3, 9), тј. тајну коју је човјечанству открио Исус Христос о остварењу предвјечне воље Божије за спасење свих људи у Цркви.³ Проучавана од новијих истраживача она је описана као „теоретско-богословско дјело“, као „омилија о крштењу“ и као „умовање о премудрости тајне Христове“.⁴

Тема ове посланице превазилази проблеме и питања једне Цркве, а значајан је и њен енциклијски карактер, тј. сматра се да је намијењена свим малоазијским Црквама, укључујући и Лаодикијску.⁵ Посланица Ефесцима је веома значајна и одувијек је привлачила пажњу најранијих црквених тумача и по ријечима архиепископа Аверкија представља „прекрасну апологију хришћанства“.⁶

Ова посланица има шест глава. Тематски се може подијелити

на двије цјелине: прву (од 1. до 3. поглавља) која говори о догматским темама, тј. о Божанском Домостроју Спасења и Његовој избавитељској мисији, о миру, о Тајни Цркве и значају Цркве као Тијела Христовог Који сједињује све, и незнабошце и Јудејце; и другу (од 4. до 6. поглавља) о моралним и практичним питањима која се заснивају и која проистичу из претходне цјелине.⁷ Посланица Ефесцима тематизује Цркву Христову која је космички и непоновљиви догађај и „у коју су кроз Исуса Христа приступили и Јевреји и незнабошци, које је некада дијелио зид (Тора)“.⁸ Апостол Павле упућује ову посланицу *светима који су у Ефесу, и вјернима у Христу Исусу* (Еф. 1, 1).⁹ Свети Никола Кавасила у свом *Тумачењу Свете Литургије* наводи да се *свети* тако називају због Светога у Коме заједничаре и због Његовога Тијела и Крви којима се причешћују.¹⁰ Потом, слиједи химна Тројичном Богу (Еф. 1, 3–14) која представља славословље Тројединог Бога, гдје Апостол описује избављење

свих људи у Христу Васкрсом, тј. о вољи Божијој прије постанка свијета за усиновљење свих људи у Христу, као и о остварењу воље Божије и састављању (возглављивању) свега у Христу Господу. Проф. др Јоанис Каравидопулос даље наводи да ова химна представља „синтезу Павловог Богословља о остварењу сотириолошке замисли Божанске Икономије у Христу“. Такође, даље наводи да се слободно може рећи да остали дио посланице чини развијање тема задатих у химни, или пак обрнуто да „химна као увод сажето износи теме цијеле Посланице“.¹¹ Химна почиње *благословом* и *произношењем мира* што указује на њену богослужбену конструкцију, а ријечи „Благословен Бог и Отац Господа нашега Исуса Христа“ (Еф. 1, 3) су, заправо, древни богослужбени возглас који се употребљавао на сабрању вјерних. Затим, Апостол свједочи о Божијем предвјечном плану, о спасењу свијета (Еф. 1, 4) које се остварује усиновљењем кроз Исуса Христа (Еф. 1, 5).¹² Ава Јустин додаје: „Спасење које ми хришћани стичемо и добијамо Спаситељем јесте остварење предвјечне мисли Божје о нама.“ Касније наставља: „Овај избор ни у ком случају не значи Божје предодређење, већ само Божје предзнање и предвиђање како ће се ко од људи држати према Спа-

7 Ј. Каравидопулос, *Посланице из сужањства Апостола Павла*, Београд–Шибеник 2010, 54.

8 Предраг Драгутиновић, *Основе новозаветне науке I: Увод у Нови Завет*, Београд 2010, 131.

9 Ава Јустин говори да је светост позив и дужност сваког хришћанина, те даље додаје: „Апостол назива вјерне светињама и свете вјернима, да би показао да је вјера подвиг којим се хришћани добровољно освећују у Христу Исусу. Јер вјера и јесте живот у Христу Исусу, у коме је сва светост Божанска која својим освећујућим силама освећује вјерне, преображавајући их из несветих у свете“.

Свети Јустин Ђелијски, *Тумачење Посланице Ефесцима Светог Апостола Павла*, <https://svetosavlje.org/tumacenje-poslanice-efescima-svetog-apostola-pavla/>

10 „Јер, удови смо онога Тела, месо од меса Његовог и кости од костију Његових; а док смо са Њим сједињени и док ту заједницу одржавамо, живимо црпећи кроз Свете Тајне живот и освећење из оне Главе и онога Срца“. Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Нови Сад 2017, 138–139.

11 Ј. Каравидопулос, *Посланице из сужањства Апостола Павла*, Београд–Шибеник 2010, 77–79.

12 Мирко Петровић, *Литургијски текстови у посланицама Апостола Павла*, Српска теологија данас 2012, (25–26. мај 2012) Београд: Православни Богословски Факултет, 2013, 396.

<https://bfspc.bg.ac.rs/wp-content/uploads/pdf/std/2012/std-2012-34.pdf>
Аутор још наводи: „Ова богонадахнута химна садржи укратко цјелокупну благовјест Апостола Павла и умногоне подсећа на пролог Јовановог Јеванђеља (Јн 1, 1–17)“.

2 Јоанис Каравидопулос, *Увод у Нови Завет*, Београд–Шибеник 2009, 208.

3 Јоанис Каравидопулос, *Посланице из сужањства Апостола Павла*, Београд–Шибеник 2010, 52.

4 Ј. Каравидопулос, *Увод у Нови Завет*, Београд–Шибеник 2009, 208.

5 Свједочанство за ову посланицу даје Св. Игњатије Богоносац, који је, такође, написао посланицу Ефеској Цркви, а послје њега и Св. Поликарп Смирнски, Св. Иринеј Лионски и Климент Александријски који у неколико наврата наводе изразе из исте.

Архиепископ Аверкије (Таушев), *Православно тумачење Новог Завета*, Београд 2006, 575.

6 *Исто* 575.

ситељу и спасењу које Он нуди“. За појам „усиновљење“ (Еф. 1, 5) ава Јустин, даље говори: „Спасен значи усињен Богу, благодатно сједињен са Спаситељем који и јесте Јединородни Син Божји“, а још каже: „Јер ван спасења као подвига усиновљења Богу помоћу Господа Христа, нема за род људски другог начина спасења од гријеха, смрти и ђавола“. Такође, значајно је да Свети Апостол износи веома значајну истину у нешто каснијем дијелу посланице који се свакако може надовезати на ову мисао; а то је да смо „благодаћу спасени“ и то кроз вјеру нашу, а не кроз наша дјела и наше заслуге (Еф. 2, 5 и Еф. 2, 8–9), а ава Јустин говори да се наше спасење састоји у нашем ухристовљењу и охристовљењу, тј. у животу у Спаситељу и животу Спаситељем. Једино у Христу „имамо искупљење крвљу“ (Еф. 1, 7) јер „је крв Тијела Његова постала Божанска и Божанском свевриједношћу искупила од смрти природу људску“. Ми у њој имамо избављење и крвљу Његовом се причешћујемо у Светој Евхаристији и „тако она постаје наш живот, наша светост, наша безгрешност, наше обожење, наше спасење“. Нови Завјет је уствари „Завјет у Крви Богочовјека Христа“. Божанска крв је та која Обоготворава и чини хришћане сутјелеснике у Богочовјечанском организму.

Они који су некада били далеко, постадоше близу Крвљу Његовом (Еф. 2, 13). Господ Христос

је основао Цркву за све људе, и за Јевреје и за незнабошце. Ново јединство представља нови живот мира, а „од тог јединства, род људски не зна ни за истинитије ни за бесмртније и вјечније јединство човјека са Богом, и човјека са људима, и људи са људи-

Свети апостол Павле

ма“.¹³ Црква је присутна у светим Тајнама (у Евхаристији) али не као у симболима; него као удови у срцу, и као коријен биљке за њене гране и као што су винове лозе за чокот. „Наиме, Тијело и Крв Христова представљају свете Тајне; за Цркву, они су, међутим, истинско јело и пиће.“¹⁴ За Свету Тајну Евхаристије, Свети Никола Кавасила још каже да је посљедња од свих Светих Тајни „јер није могуће даље отићи

¹³ Ј. Ђелијски, *Тумачење Посланице Ефесцима Светог Апостола Павла*

¹⁴ Н. Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Нови Сад, 2017, 143.

нити било шта придодати“.¹⁵ Христовим Оваплоћењем се остварује пуноћа времена када ће се све саставити у Христу „оно што је на небу и што је на земљи, у Њему“ (Еф. 1, 10).¹⁶ Појам „ἀνακεφαλαίωσις“, „recapitulatio“ - „возглављење“, преузели су касније црквени Оци и некима је постала „основни смисао њиховог сотириолошког учења“. Свети Јован Дамаскин је овај појам протумаčio као препораћање (све твари).¹⁷ Код Светог Иринеја Лионског возглављење (сједињење) са Богом и човјеково обожење кроз догађај Оваплоћења Христовог је једна од централних и најомиљенијих тема његовог Богословља.¹⁸ Овај појам за њега означава Христово дјело избављења које има космички карактер и „које није просто васпостављање пређашњег стања, већ узвишеније и савршеније стање које је стари Адам требао

¹⁵ Свети Никола Кавасила, *О животу у Христу*, Нови Сад, 2009, 118.

Касније, Свети Никола Кавасила наставља: „О, какво је величанство Светих Тајни! Како ли је само узвишено то што се Христов ум сједињује са нашим умом, то што се Његова воља смешта са нашом вољом, Његово Тијело са нашим тијелом и Његова Крв са нашом крвљу!“, 121.

¹⁶ „До Оваплоћења Бога Логоса“, говори Свети Јован Златоуст, „небеско и земаљско били су одвојени једно од другог и нису имали једну главу“. Оваплоћењем, Господ Христос је све, и анђеле и људе поставио под једну главу“. Ј. Ђелијски, *Тумачење Посланице Ефесцима Светог Апостола Павла*

¹⁷ Ј. Каравидопулос, *Посланице из сужанства Апостола Павла*, Београд–Шибеник 2010, 91.

¹⁸ Епископ Атанасије Јевтић, *Патрологија 1*, Београд–Трбиње–Лос Анђелес 2015, 284.

остварити¹⁹. По њему, Црква се састоји у тијесном сједињењу и заједници Бога и људи која је остварена кроз Господа Христа и у Господу Христу, када је Христос узео на Себе и са Собом сјединио и у Себи возглавио наше цјелокупно људско биће.²⁰ Ми смо, будући повјеровали у Њега „запечаћени обећаним Духом Светим. Који је залог наслједства нашега, за искупљење тековине на похвалу славу његове“ (Еф. 1, 13–14). Исто говори: „И не жалостите Светога Духа Божијега, којим сте запечаћени за дан избављења“ (Еф. 4, 30). Овдје Свети Апостол јасно алудира на крштење хришћана, јер Дух Свети Који је примљен на крштењу „ставља печат“ на хришћане који припадају Богу и који су *Његова тековина*. Тековина, дакле, означава нови изабрани народ Божији и Цркву Христову.²¹ У свом тумачењу, Свети Јустин на овом мјесту говори: „Печатом се потврђује истинитост онога на чему печат стоји: у овом случају – истинитост вјере у Христа и свега што она садржи и обећава“.²² Од Јединства Бога и човјека не постоји савршеније јединство, а то Јединство се остварује кроз Свете Тајне, од којих је прва Крштење. Крштењем стари човјек одбацује „ранији начин живота старога човјека, који пропада у жељама варљивим“ (Еф. 4, 22) и облачи се у новог „сзданога по Богу у праведности и светости истине“ (Еф. 4, 24), а нови човјек, који је васкрснуо,

представља нови живот у Светим Тајнама и Светим Врлинама са Извором сваке светости и „са свима светима“. Ава Јустин још говори: „Тек у органском јединству са Богочовјечанским тијелом Цркве; тек као сутјелесник тог чудесног организма, човјек долази до потпуног осјећања и сазнања и убјеђења: да је заиста само „један Господ“ – Пресвета Тројица; само „једна вјера“ – вјера у Пресвету Тројицу (Еф. 4, 13; Јуд. 3); само „једно крштење“ – у име Пресвете Тројице (Мт. 28, 19)“.²³ Погружавање „представља сâм почетак живљења и темељ и основу живота“²⁴, а помазивањем светим миром приступамо заједници Светога Духа и бирамо живот у Христу. Протојереј Александар Шмеман говори сљедеће: „Миропомагање је лична педесетница сваког човјека у којој му се дарује „печат дара Духа Светог“. Њоме сваки човјек постаје апсолутно јединствен и непоновљив“. „Печатом дара Духа Светог“ читав човјек постаје храм Божији и „од сада читав његов живот треба да буде литургија, тј. служење у љубави Богу и људима“.²⁵

Након химне, слиједи Павлово благодарење Богу и његово славословље, док (Еф. 1, 22–23) представља једно од најважнијих учења посланице о Господу Исусу Христу као Глави Цркве. Дужни смо као Христови сљедбеници „да будемо истински у љубави, да у свему узрастемо у Онога који је глава – Христос“ (Еф. 4, 15).²⁶ Сви смо, у Цркви, „сут-

рађани светих и домаћи Божији, назидани на темељу апостола и пророка, гдје је угаони камен сâм Исус Христос“ (Еф. 2, 19–20) у који се сви заједно уграђујемо у „обитавалиште Божије у Духу“ (Еф. 2, 22). „Црква – то је Богочовјек Христос продужен кроз све вијекове и кроз сву вјечност“. „Црква је пуноћа Христа. Јер пуноћа главе је тијело, и пуноћа тијела је глава“.²⁷ Такође, кроз слику Христа као Главе Цркве и Цркве као његовог тијела²⁸, приказан је брак, тј. какав однос треба да буде између мужа и жене у благочестивом хришћанском браку. „Жене, покоравајте се својим мужевима као Господу. Јер муж је глава жене као што је и Христос глава Цркви, и Он је спаситељ тијела“ (Еф. 5, 22–23), као и: „Мужеви, волите своје жене као што и Христос завоље Цркву и себе предаде за њу“ (Еф. 5, 25). „Тајна је ово велика“ (Еф. 5, 32), „јер то је онај многоопјевани брак у коме Пресвети Женик узима Цркву Себи за дјевствену невјесту. Заиста, Христос овдје храни хор вјерних који је око Њега, јер само у тој Тајни бивамо *кост од кости Његових и тијело од тијела Његовог* (Пост. 2, 23)“.²⁹ Јован Мајендорф

вјерујући са Христом образују један Богочовјечански организам. „Они који су се крстили у Христа облаче се у Њега и постају једно с Њим“.

Архиепископ Аверкије (Таушев), *Православно тумачење Новог Завета*, Београд 2006, 576.

27 Ј. Ђелијски, *Тумачење Посланице Ефесцима Светог Апостола Павла*

28 Зачало 230, Еф. 5, 20–33 је перикопа која се чита на Светој Тајни Брака, а проф. др Ненад Милошевић још наводи да ова перикопа преовлађује у већини рукописних требника.

Ненад С. Милошевић, *Молитвослов*, Београд 2012, 110.

29 Свети Никола Кавасила још каже: „Удови нашега тијела постају Христови удови, Глави тих удова клањају се херувими, а ове наше ноге и ове наше руке од онога Срца зависе“ Н. Кавасила, *О животу у*

19 Лазар Кубат, *Патрологија*, Крагујевац 2016, 93.

20 А. Јевтић, *Патрологија 1*, Београд–Трбиње–Лос Анђелес 2015, 276.

21 Ј. Каравидопулос, *Посланице из сужањства Светог Апостола Павла*, Београд–Шибеник 2010, 95–96.

22 Ј. Ђелијски, *Тумачење Посланице Ефесцима Светог Апостола Павла*

23 Исто.

24 Н. Кавасила, *О животу у Христу*, Нови Сад 2009, 54.

25 Протојереј Александар Шмеман, *За живот света*, Манастир Хиландар 2004, 57.

26 Као што удови нашег тијела са главом чине један организам, тако и сви

Дужни смо као Христови слѣдбеници „да будемо истински у љубави, да у свему узрастемо у Онога који је глава – Христос“ (Еф. 4, 15). Сви смо, у Цркви, „суграђани светих и домаћи Божији, назидани на темељу апостола и пророка, гдје је угаони камен сѣм Исус Христос“ (Еф. 2, 19-20) у који се сви заједно уграђујемо у „обитавалиште Божије у Духу“ (Еф. 2, 22). „Црква – то је Богочовјек Христос продужен кроз све вијекове и кроз сву вјечност“. „Црква је пуноћа Христа. Јер пуноћа главе је тијело, и пуноћа тијела је глава“.

наводи да „изван Тијела нема Светих Тајни“ и да Свете Тајне добијају истинско остварење и смисао ако воде ка заједничком животу Цркве, те да „сви појединачни аспекти живота Цркве имају свој центар и своје испуњење у тајни која Цркву чини Тијелом Христовим – Божанској евхаристијској Литургији“ – „само у Тијелу Христовом, двоје хришћана могу истински постати једно.³⁰ Образац брачне љубави је крсна љубав Христова према Цркви (Еф. 5, 22–23), тј. „добровољно умртвљење физичке индивидуалности да би се живот остварио само као љубав и самоприношење“.³¹ Брачна љубав треба да побједи стару плот и да у њој открије нову, у којој два бића (муж и жена) не губе дјевственост већ остварују њену цјелосност. С тога када говоримо о брачној чистоти она није у супротности са монашком чедношћу.³² Монаси, ипак, одбацују брак, односно природни начин за љубавно превазилажење, али предузимају подвиг да ипостазирају љубав и тијело на начин Царства Божијега. Они хоће да постоје само кроз послушање и подвиг, кроз самоодрицање од

Христу, Нови Сад 2009, 132. и 187.

30 Јован Мајендорф, *Брак*, Београд 2012, 86-87.

31 Христо Јанарас, *Азбучник вере*, Нови Сад 2019, 111.

32 Михаил Кардамакис, *Православна духовност*, Манастир Хиландар 2005, 181.

Јустин Теофиловић приликом уручења награде у крипти Храма Светог Саве у Београду

физичке природе и да своје постојање и живот црпе из призива љубави који Бог упућује човјеку.³³ Свети Апостол још, на крају (у 6. поглављу), будући да ову посланицу пише из сужањства нам поручује да за нашу духовну борбу узмемо „свеоружје Божије“ (Еф. 6, 13), да стојимо „опасавши бедра своја истином“ и да се обучемо у „оклоп правде“ (Еф. 6, 14), обујемо ноге „у приправност за јеванђеље мира“ (Еф. 6, 15) и узмемо „штит вјере“, „кацигу спасења“ и „мач духа, који је ријеч Божија“ (Еф. 6, 16–17).³⁴ Апостол Павле завршава по-

33 Х. Јанарас, *Азбучник вере*, Нови Сад 2019, 112–113.

34 Важно је напоменути да се управо из овог дијела, на чину мале схиме и на дан прослављања спомена преподобних, чита перикопа Еф. 6, 10–17.

сланицу жељом да браћа имају мир и љубав, те давањем уобичајеног апостолског благослова са жељом да Благодат буде „са свима који постојано љубе Господа нашега Исуса Христа“ (Еф. 6, 24), а Преподобни Јустин Ђелијски на овом мјесту говори да ова благодат обухвата све дарове које нам је Христос Дародавац

оставио и да нам даје све што је Христово. Још сматра да Благодат даје Свете Тајне и Свете Врлине и да се даје кроз Свете Тајне и Свете Врлине. Она се даје Богочовјечанском тијелу Христовом, Цркви, која је Тајна над Тајнама, Светиња над Светињама и Свјетлост над свјетлостима.³⁵

Из свега претходно написаног, можемо закључити да је ова посланица испуњена вјечним и непролазним карактером љубави према Господу, као и величањем предвјечне љубави Божије према свијету и избављењу свих кроз Христа у Цркви.

Јустин Теофиловић

35 Ј. Ђелијски, *Тумачење Посланице Ефесцима Светог Апостола Павла*

СТАРАЦ ЈЕФРЕМ АРНЗОНСКИ О ПРАКТИЧНОМ МЕТОДУ УМНЕ МОЛИТВЕ

Док смо боравили у пустињи, наше бдење започињало би са заласком сунца и трајало би до јутарњих часова. Поучавајући нас дужностима монашког живота, мој блаженочивши старац Јосиф снажно је наглашавао практични метод умне молитве. Као што је самога себе непрестано присиљавао на молитву, тако је и од нас захтевао да се присиљавамо колико год можемо, да би нам се у уму и срцу дубоко утврдило име Господње, које је камен – темељац васцелог духовног здања. Старац би нам говорио да је човеков ум након спавања свеж и бистар. Он је тада савршено у стању да од нас прими име нашег Господа Бога и Спаситеља Исуса Христа као прву духовну храну. Будући да ђаво зна за то, он као муња жури да засеје коров злих помисли чим се пробудимо, тако да памћење почне да их меље као воденица и да звук који настане овим окретањем зазвучи као његова врста „молитве.“ На „млинарском“ језику, онај део воденице у који се ставља пшеница, јечам, кукуруз или било шта што треба самлети, назива се „чежња“ [2]. Он је отворен и широк на врху, али на дну постаје толико узан, да допушта само неколицини зрна да прођу кроз њега и да ритмично падну на жрвањ. Све што уђе у „чежњу“ проћи ће кроз жрвањ и биће самлевено. Међутим, све што уђе у срце, које у себи носи све људске чежње, не мора да се уздигне и да прође кроз жрвањ

ума. *Из срца излазе зле помисли*, каже Господ (Мт. 15, 19), уздижу се, пролазе једна по једна и бивају самлевене. Што је срце нечистије и приземније, то су и помисли прљавије и нискије. Према томе, да бисмо спречили сву прљавштину помисли да се уздигне у ум и да бисмо очистили срце, као што то жели Створитељ, ми посредством умне молитве свој ум спуштамо доле, у небеса срца и на тај начин место страсти у којем се посредно клањамо сатани преображавамо у свети храм Божији, у обитавалиште Пресвете Тројице. Слика коју смо предочили може се једноставно описати речима, иако њена примена захтева све човекове снаге и потпуно садејство божанске благодати. Будући да Бог увек нуди Самога Себе, па чак и преклиње: *Сине мој, дај ми срце своје* (Приче Сол. 23, 26), неопходно је да и ми саме себе понудимо потпуно и послушно подвижничким правилима наших трезвеноумних Отаца. Дакле, будите опрезни са својим првим помислима након спавања. Снове и маштања, било да су добра или лоша, и без обзира на оно што нам је завештало спавање, одмах треба поништити. Непосредно након тога, морамо прихватити име Исусово као дисање наших душа. У међувремену, пошто смо бацили мало воде на лице и попили шољицу кафе или нечега другог што ће нас ојекити – будући да наше бдење почиње много пре

поноћи – изговарамо Трисвето, декламујемо „Символ вере“ и „Достојно јест“ Пресветој Богородици. Тада ћемо сести на место предвиђено за молитву, држећи у рукама оружје против ђавола – своју бројаницу. „Да ли си сео на своју хоклицу“, упитао би мој старац. „Причекај мало! Не почињи молитву на прописани начин пре него што усредредиш своје мисли и не размислиш мало о смрти и ономе што за њом следи!“ Сматрај да је то последња ноћ твог живота. Што се тиче свих осталих дана и ноћи, сигуран си да су прошли и да су те довели до ове тачке у твојем животу. Што се тиче ове ноћи, ниси сигуран да ли ће те довести до новог дана који ће доћи или до смрти која долази. Колико ће људи ноћас умрети! Како знаш да и ти нећеш бити међу њима? Размишљај о томе да ћеш и ти ускоро отићи и да ће по твоју душу, сагласно ономе што је чинила, доћи или ангели или демони. У самртном часу, демони су горки тужиоци. Подсетиће те на све што си у животу учинио и бациће те у очајање. Напротив, ангели показују ствари које смо учинили Бога ради. На овом првом суђењу одређује се даље кретање душе. Тада наступају ваздушна митарства, страшни престо Судијин и одлука. Шта ћеш учинити, убога душо, ако исход ових испитивања буде осуда? Шта би у том часу дао да се избавиш? Дођи себи као блудни син, покај се

Према томе, да бисмо спречили сву прљавштину помисли да се уздигне у ум и да бисмо очистили срце, као што то жели Створитељ, ми посредством умне молитве свој ум спуштамо доле, у небеса срца и на тај начин место страсти у којем се посредно клањамо сатани преображавамо у свети храм Божији, у обитавалиште Пресвете Тројице. Слика коју смо предочили може се једноставно описати речима, иако њена примена захтева све човекове снаге и потпуно садејство божанске благодати. Будући да Бог увек нуди Самога Себе, па чак и преклиње: Сине мој, дај ми срце своје (Приче Сол. 23, 26), неопходно је да и ми саме себе понудимо потпуно и послушно подвижничким правилима наших трезвеноумних Отаца.

и затражи милост од најмилосрднијег Бога. Оно што би желео да учиниш тада, учини сада. Грешно си? Покај се. *Ево, сад је најпогодније време* (2. Кор. 6, 2). Ако човек о овоме макар и накратко размишља без представа и слика биће подстакнут на умилење, његово срце ће омекшати као восак, а ум ће престати да лута. Сећање на смрт има ову природну предност: њиме се превазилазе све заблуде и у срцу се појављује жалост по Богу. У таквом расположењу умилења, можеш започети своју једнореченичну, непрестану умну молитву. Кад се твоје мисли саберу, а твој дух буде скрушен и смирен, лагано повиј главу и усмери пажњу ка месту где се налази твоје срце. Оно је, такође, скрушено и смирено и очекује да ум сиђе у њега, како би заједно (ум и срце) понудили ватрену прозбу најмилосрднијем Богу, надајући се да је Он неће презрети. Телесни процес дисања започиње удисањем кроз ноздрве. Повежи са овим и дисање твоје душе кроз молитву. Док удишеш, изговори једном молитву, следећи је до срца, а док издишеш понови је још једном. Утврди свој ум тамо, где

Старац Јефрем Аризонски

се заустави дисање, на месту срца, и без расејаности (лебдења, лутања) следи удисање и издисање, молитву којом ћеш удисати и издисати: „Господе Исусе Христе, помилуј ме!“ Замисли положај некога ко воли и, без слика и представа, унутрашњим гласом изговарај име Господа Исуса. Удаљи сваку помисао, чак и ону најлепшу, најчистију и најспасоноснију. Оне долазе од лукавога, здесна, да би прекинуле твоју молитву. Презри све демонске помисли, ма колико да су развратне, световне или богохулне. Оне нису твоје

и немој се због њих бринути, јер ниси ти одговоран. Бог види одакле оне долазе. Само, не дозволи да те оне привуку. Не плаши се, не дозволи да те обузму, не везуј се за њих. Ако мало одлуташ, врати се чим приметиш да си се удаљио од места и начина молитве. Ако поново одлуташ, поново се врати. Ако наставиш да се враћаш сваки пут кад одлуташ, Бог ће видети твој труд и твоју ревност и онда ће, ма-

ло-помало, Својом благодаћу учинити твој ум постојаним. Ум је навикнут да лута и зауставља се само онда кад осећамо бол. Према томе, задржи мало своје дисање и немој одмах удисати. То ће изазвати незнатан, нешкодљив бол у срцу, а оно је место у којем желимо да утврдимо свој ум. Овај мали бол много помаже јер он као магнет привлачи разум и задржава га тамо, и он ће на неки начин послужити уму као слуга. И заиста, мало-помало, како време пролази, слатко Име

СЛАВА ТЉБН БОЖЕ НАШ!

Господње, Име које је изнад сваког имена, кад се призове с болом и умилењем, твори промену деснице Вишњегга на нашој души (в. Пс. 77, 10), на месту где се пре тога утаборио грех. Кружно кретање молитве на месту срца проширује његове границе у тој мери да оно постаје друго небо, небо срца које собом може да обухвати Необухватног (Несместиво, грч. Αἰωρίτος, Неограниченог). Водиће се рат и велика борба за престо срца. У почетку, ђаво ће дејствовати посредством страсти и њихових смрадних испарења, односно, различитих помисли које ће се супротстављати молитви. И уколико више губи тло због поста, бдења, молитве и осталих подвига, утолико ће више рикати и, са допуштењем Божијим, утолико ће више покушавати да пројави своју злобу кроз различите утицаје, искушења и недаће. Међутим, благонаклоно провиђење нашег Небеског Оца увек ће постављати границе његовој надлежности, сагласно нашој снази да се супротставимо нападу. Пре искушења, Христос Судија обезбеђује скривену благодат за борца која ће сломити непријатељску јарост, тако да борац односи превагу и излази као победник. Трпљењем искушења морамо удовољити Господу, како бисмо се измирили због онога што смо Га жалостили чинећи грех. Тада се ђаво радовао, док се Бог жалостио, а сада се Бог радује док се ђаво жалости и бива похаран.

Слава Теби Боже наш,
слава Теби!

Ти нас Господе не одбаци
ни када смо били грешници,
на Голготи за нас пострада
и Васкрсењем Својим
Живот Вечни нам дарова

Слава Теби Боже наш,
слава Теби!

Ти Господе, ради нас
и нашега спасења ради,
у Витлејему - дому Хлеба се роди
и постаде Хлеб наш Надсушни,
од Којег се вером хранимо
и Живот Вечни задобијамо

Слава Теби Боже наш,
слава Теби!

Ти Господе имаш Речи
Живота Вечнога,
што нам свети Апостоли
посведочише,
да не бисмо ишли другим
лажним пророцима и учитељима,
него да бисмо за тобом ходили
и Живот Вечни задобили

Слава Теби Боже наш,
слава Теби!

Ти си Господе наша
вера, нада и утеха,
молитвама Пресвете Богородице
и свих Светих Твојих
никад нас не заборави,
него нас у покајању
као Милостиви Отац прими,
да бисмо у вечности били
тамо где си и Ти
Амин

Митрополит Фотије

ИЗДАЊА ИЗДАВАЧКЕ КУЋЕ
ЕПАРХИЈЕ
ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ
„СИНАЈ“

ПРИЋИТЕ ЉУДИ БОЖИЈИ

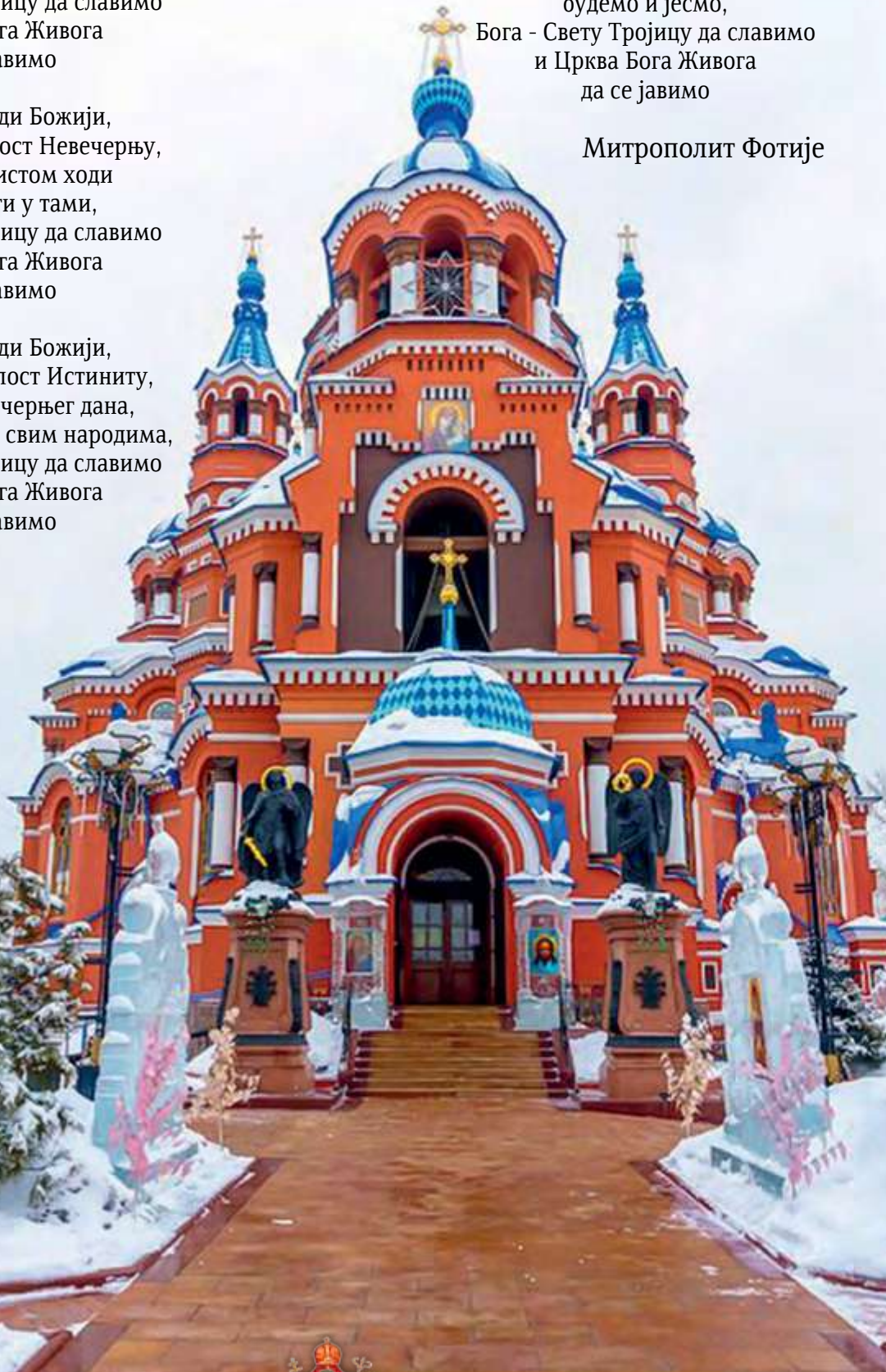
Приђите људи Божији,
и примите Светлост Истиниту
- Христа са десне стране Оца
и Духа Светог Утешитеља,
Бога - Свету Тројицу да славимо
и Црква Бога Живога
да се јавимо

Приђите људи Божији,
и примите Светлост Невечерњу,
јер ко за Христом ходи
неће ходити у тами,
Бога - Свету Тројицу да славимо
и Црква Бога Живога
да се јавимо

Приђите људи Божији,
и примите Светлост Истиниту,
Светлост Невечерњег дана,
Христа - Светлост свим народима,
Бога - Свету Тројицу да славимо
и Црква Бога Живога
да се јавимо

Приђите људи Божији,
и примите Христа
- Светлост света,
да у светлости Лица Његовог ходимо,
будемо и јесмо,
Бога - Свету Тројицу да славимо
и Црква Бога Живога
да се јавимо

Митрополит Фотије

ЕПАРХИЈА
ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКА

ЖИВОТВОРНИ
ИСТОЧНИК

www.eparhijazt.com